

# Luceafărul

SAZAN DE  
LECTURA

Săptămânal de cultură editat de Fundația Luceafărul  
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

An XVI, Nr. 6 (795), Miercuri 27 februarie 2008

16 pagini, Preț: 2 lei

*Fenomenologia  
invizibilului*  
fragment de roman de  
**PETRU CIMPOEȘU**

*Interviurile Luceafărului:  
azi, un dialog cu  
ARIANA NICODIM*

## În acest număr:

**DAN CRISTEA:**

*De la Homer la Joyce*

**CONSTANTIN STAN:**

*Kosovo și publicitatea*

**FELIX NICOLAU:**

*Cum să enervezi un  
bărbat rece*

**HORIA GÂRBEA:**

*Fantomele lui Odi și  
Sini se numesc, mai  
nou, Nicky și Ella*

**BOGDAN**

**TEODORESCU:**

*Extinderea  
domeniului luptei*

**GELU NEGREA:**

*Adio și n-am cuvinte!*

## REMEMBER MARIN SORESCU



*„Poezia lui Marin  
Sorescu a spart  
tiparele  
dogmatismului,  
a măturat  
subliteratura  
sociologismului  
vulgar, renăscând  
speranța într-o  
literatură care să  
poată continua firesc  
tradiția interbelică“*

Traian T. Coșovei

**RUBRICA LUI  
ALEXANDRU  
GEORGE**





# DESPRE UN CONCURS INIȚIAT DE UNIUNEA SCRITORILOR



GABRIEL CHIFU

S-au anunțat de curând rezultatele la Concursul de finanțări pentru proiecte culturale inițiat de Uniunea Scriitorilor. A fost a treia ediție (să amintim că desfășurarea concursului este semestrială), această activitate începe, așadar, să capete o regulă, ceea ce este îmbucurător. Prin procedura de concurs se realizează (punctul de vedere exprimat de mine aici este al unuia dintre organizatori) câteva deziderate considerabile.

În primul rând, se introduce o necesară disciplină în modul în care sunt acordate, dar și primite / gestionate diversele sume de bani: acum există criterii, există un calendar și există un juriu (format din membrii Comitetului Director) care hotărăște, probabil subiectiv, ca orice juriu în fond, dar transparent, prin vot deschis.

Apoi se poate manifesta ideea de competiție între felurile inițiative literare, ce sunt departajate în funcție de gradul lor de interes.

De asemenea, un accent neapărat de pus este deschiderea pe care acest concurs și-a propus-o: el este adresat revistelor, filialelor, dar și altor instituții ori asociații

culturale, dar și scriitorilor în nume propriu, neexistând restricții, impuneri și fiind decisivă valoarea proiectului, nu proveniența lui.

În fine, ajungem și la ceea ce, în opinia mea, reprezintă principalul beneficiu al concursului de finanțări. Și președintele Uniunii Scriitorilor, și echipa din preajma sa au căutat un răspuns convenabil

## Puzzle

la o întrebare exactă: în ce fel fondurile atrase din taxa de timbru literar sau din alte surse pot căpăta destinația lor firească, astfel încât să pornească în cât mai multe direcții și să fie folosite de cât mai mulți dintre scriitorii români? Sigur, există programele instituite, coordonate de la „centru”, dar ele sunt evident insuficiente, nu au cum să satisfacă toate cerințele din țară, nu au cum să țină cont de toate ideile culturale bune și să le valorifice. De aceea, concursul de proiecte ni s-a părut soluția potrivită. Banii ajung unde trebuie, la membrii de rând ai Uniunii, iar

aceștia se transformă decisiv, câștigă un cu totul alt rol, o cu totul altă poziție: din *asistați* (ca să vorbim în termeni aspri) sau (cu o exprimare blândă) din *invitați* (puțini) și *neinvitați* (numeroși și nemulțumiți...) la manifestări literare făcute de alții se preschimbă (se pot preschimba dacă vor...) în *autori* de manifestări literare, capătă atribuții și responsabilități, își pot manifesta energia, competența, pot crea evenimente, se pot situa în centrul unor fapte culturale care contează. Ceea ce înseamnă o schimbare importantă pentru Uniunea Scriitorilor ca instituție: o schimbare de atitudine, o schimbare a relațiilor dintre Uniune și cei care o compun, o schimbare a modului de funcționare.

Pot părea prea „tehnice” observațiile din aceste însemnări și de aceea cumva anoste, dar mi le asum. Am ținut să aduc precizările acestea întrucât, totuși, ființarea normală, optimală a Uniunii Scriitorilor e un subiect care s-ar cuveni să ne preocupe pe toți. Și apoi, orice acțiune publică e supusă aprecierii publice. Iar pentru o cântărire corectă a unui demers e necesar să-ți comunici limpede tu, inițiatorul, opțiunile, intențiile și, când ești judecat, să fii judecat în cunoștință de cauză, în funcție de ele.

## CALENDAR

1 -7 martie

1.03.1947 - Valeriu Veliman  
1.03.1925 - Solomon Marcus  
1.03.1930 - Alecu Ivan Ghilia  
1.03.1943 - Magdalena Popescu  
1.03.1951 - Ion Machidon  
1.03.1954 - Nicolae Panaite  
2.03.1937 - Nelu Oancea  
2.03.1952 - Vlad Neagoe  
4.03.1919 - Mihai Stănescu  
4.03.1921 - Mihai Călmăcu  
4.03.1927 - Virgil Brădățeanu  
4.03.1928 - Nina Stănculescu  
4.03.1949 - Lucia Verona  
4.03.1952 - Gabriel Gafița  
5.03.1939 - Ion Budescu  
6.03.1955 - Aurel Maria Baros  
7.03.1935 - Jeana Morărescu

**Autorii care doresc să aleagă echipa de critici a revistei „Luceafărul” pentru a le comenta cărțile recent apărute sunt invitați să le expedieze pe adresa redacției.**

**Rugăm, de asemenea, editurile din întreaga țară să ne trimită exemplare din cele mai noi volume de beletristică sau din alte domenii tipărite.**

**Editura Fundației Luceafărul primește, în vederea editării, manuscrise ale autorilor români și străini în condiții financiare avantajoase și la standarde înalte de calitate.**

**Solicitanții se pot adresa direct redacției sau ne pot scrie pe e-mail-ul revistei.**

Revista „Luceafărul” așează printre prioritățile politicii sale editoriale descoperirea și promovarea tinerelor talente din toate sectoarele creației literare: poezie, proză, dramaturgie, eseu, critică și istorie literară, reportaj etc.

Așteptăm, prin urmare, cu dragoste și interes încercările tuturor celor care cred că au ceva de spus în spațiul literaturii române de azi sau de mâine.

Corespondențele pot fi expediate pe adresa de e-mail a revistei sau pe aceea a redacției, de preferat în format electronic (CD, dischetă).

Toți cei care ni se adresează vor primi răspuns la *Poșta redacției*. Cele mai valoroase texte vor fi inserate în paginile „Luceafărului”, la rubrica *Dintre sute de catarge...*

# Luceafărul

Director: Dan CRISTEA  
Redactor-șef: Horia GÂRBEA

Redacția: Simona GALAȚCHI, Gelu NEGREA, Stelian TĂBĂRAȘ

Concept layout: Adrian BALTAG – www.dtp-factory.ro

DTP: Ionela STANCIU

Revistă de cultură

Editor: Fundația Luceafărul

Apare săptămânal sub egida și cu sprijinul  
Uniunii Scriitorilor din România

An XVI Nr. 1 (790), 23 ianuarie 2008

ISSN – 1220-627X

Marcă înregistrată OSIM nr. M 2002 02630

Art director: Mihai ZGONDOIU

Coordonator pre-press: Alexandru FARCAȘ

Administratie, difuzare: Eugen CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Adresa redacției: Calea Victoriei, nr. 133, București, sector 1

Tel.: (021)-212.79.94 ; Fax: (021)-312.96.93

email: fundatia\_luceafarul@yahoo.com

www.fundatia\_luceafarul.ro

Banca Comercială Română – Sucursala Sector 1, București

Cont Lei: RO17RNCB0072049692900001

Cont Euro: RO33RNCB0072049692900004,

COD SWIFT: RNCB - ROBU

**IMPORTANT!** Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

**Reguli generale de corespondență cu redacția:** Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază. Textele trimise cărbubrica Poșta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Revista LUCEAFĂRUL promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

**DIFUZARE**

Revista „Luceafărul” poate fi cumpărată de la chioșcurile RODIPET din București și din țară, iar în București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii și în pasajul de la Universitate.

**ABONAMENTE revista „LUCEAFĂRUL”**

● Abonamente se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale. Revista „Luceafărul” este înscrisă în Catalogul Publicațiilor RODIPET la nr. 2048.

● Vă mai puteți abona, de asemenea, prin S.C. ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., O.P. 77, C.P. 19, București, Sector 3, telefon/fax: (021)-610.67.65 sau (021)-210.67.87.

● Se pot face abonamente și direct la Fundația „Luceafărul”, expedind banii prin mandat poștal sau ordin de plată în contul RO17RNCB0072049692900001, BCR – Sucursala Sector 1, București și trimițând apoi o copie după dovada plății abonamentului pe adresa fundației, Calea Victoriei, Nr. 133, București, Sector 1 sau prin e-mail la [fundatia\\_luceafarul@yahoo.com](mailto:fundatia_luceafarul@yahoo.com) împreună cu Talonul de abonare completat.

Nume.....	Prenume.....
Compania.....	Cod fiscal.....
Str.....	Nr....., Bloc....., Scara.....
Etaj.....	Apt....., Localitate.....
Judet/Sector.....	Cod poștal.....
Telefon.....	E-mail:.....
Adresa de livrare (dacă este diferită de adresa de mai sus):	
Str.....	Nr....., Bloc....., Scara.....
Etaj.....	Apt....., Localitate.....
Judet/Sector.....	Cod poștal.....
Telefon.....	E-mail:.....
Număr abonamente contractate..... începând cu data de.....	
<input type="checkbox"/>	3 luni (13 numere) 26 lei
<input type="checkbox"/>	6 luni (26 numere) 50 lei
<input type="checkbox"/>	12 luni (52 numere) 90 lei

● **PROMOȚIONAL:** La un abonament făcut direct aveți 30 % reducere pentru cel de-al doilea, iar pentru două abonamente întregi făcute, aveți 50 % reducere pentru al treilea.

● **Cititorii din străinătate** sunt rugați să trimită dovada plății a 200 de euro prin mandat poștal sau prin transfer bancar în contul RO33RNCB0072049692900004, Cod SWIFT: RNCB - ROBU, BCR - Sucursala Sector 1 pentru abonamentul pe un an. Copia acestei dovezi și adresa completă se expediază pe adresa redacției sau se trimite prin e-mail, cu specificarea *Abonamente revista „Luceafărul”*. Pentru relații suplimentare legate de distribuție nu ezitați să ne contactați la numerele de telefon: 0727-87.22.76 sau 0722-15.26.69.



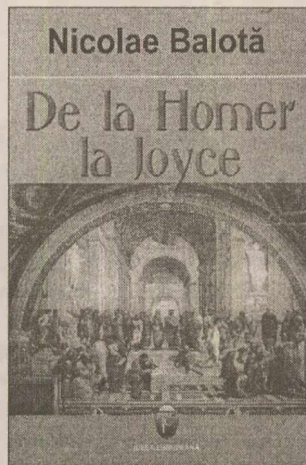
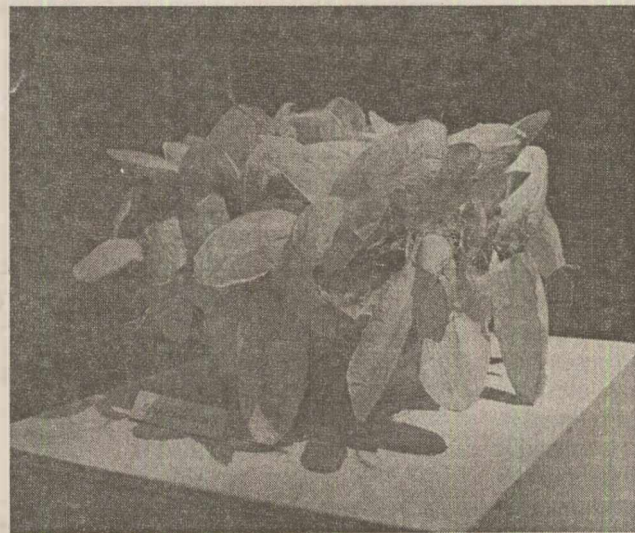
## DE LA HOMER LA JOYCE

## III

Hermeneutica, artă sau tehnică a interpretării, trebuie să facă față tensiunii existente între text și interpretul său. Astfel, dacă se adoptă o poziție favorizantă textului, potrivit căreia înțelesul derivă din text, atunci subiectul care interpretează trebuie să se supună puterii transformative a acestuia. Dacă, dimpotrivă, receptarea este favorizată, atunci se afirmă implicit și faptul că înțelesul textului se poate descifra doar prin inițiativa creativă a interpreților săi.

Pentru Nicolae Balotă însă, arta lecturii, așa cum o concepe și cum o profesează, presupune o rezolvare sau, cel puțin, o diminuare a tensiunii amintite, căci aceasta înseamnă atât încredere în text, cât și o subversiune critică a sa. Lectura este dublă, recunoscând textul, pe de o parte, ca dat fundamental, dar încercând, pe de altă parte, să-l submineze, să-l deformeze sau să-l convertească pentru a produce forme noi. Recunoaștem aici, ca și în diverse părți ale volumului de eseuri *De la Homer la Joyce*, unele din înrăuirile și în afinitățile pe care hermeneutul Balotă le împarte cu E. R. Curtius, autorul monumentalei opere *Literatura europeană și Evul Mediu latin* (1948), dar și cu alți reprezentanți ai „filologiei romane”, precum Auerbach sau Spitzer. Artistul, după Curtius, este cel care „crează viață prin forme”. Critica, îmbinare a cititului cu scrisul, e, la rândul ei, literatură a literaturii sau o formă a literaturii al cărei obiect îl constituie literatura însăși. În același timp, critica este forma sub care literatura afectează numărul cel mai mic de cititori; cu o vorbă a lui Stendhal, doar pe „happy few”.

Prologul la acest mic compendiu de literatură universală, intitulat *Arta lecturii*, din care am și comentat câte ceva până acum, conține însă o serie întreagă de idei, precizări și disocieri, mai toate definitive pentru spiritul și formația autorului, pentru felul cum citește și cum interpretează textele, atât de îndepărtate unele de altele în spațiu și, mai ales, în timp, acest fidel al unei „antice humanitas”, care se autodefineste, printre altele, ca fiind unul dintre „împlinitorii artei” sau ca unul dintre cei care cunosc beția cu „ambrozie cuvântătoare”. După Balotă, critica, în sensul de scris și citit interpretativ, poate să devină un mod de a fi, un mod de existență, capabil „să dea ființei noastre un rost particular”, atunci când „scrisul și cititul își descoperă motivele și finalitățile în propria lor sferă”. Cu alte cuvinte, când aceste deprinderi primare ale culturii noastre se întemeiază și se motivează pe un alt scris și citit. Arta lecturii, cea pentru care pledează hermeneutul umanist, nu se oprește însă la textul cărții sau al cărților *ca limbaj*, ci merge, năzuiește mai departe, căci, pentru Balotă, „textul se situează în afara limbajului”, într-o lume, într-un univers semiologic, unde totul, în noi și în jurul nostru, se arată ca semne de interpretat. „Lectorul privilegiat” – scrie Balotă – „nu



Nicolae  
BALOTĂ

*De la Homer la Joyce – Eseuri,*  
Editura Ideea europeană, 2007,  
453 pagini.

citește doar semnele grafice ale unei reale sau imaginare *Enciclopedia universalis*, ci vrea să descifreze semnele toate ale artelor, ale actelor umane, ale culturii și, dincolo de acestea, semnele naturii”. Spiritul acestui „lector privilegiat” nu trebuie să fie neapărat enciclopedist, ci universalist, preocupat, altfel spus, de creațiile care exprimă universalitatea și integralitatea experienței noastre, pătruns de nevoia unei interpretări a totalității și animat de o credință profundă în esența structurală „livrescă” a universului și a condiției umane, ea însăși definibilă ca purtătoare de valori. A citi în acest sens, conchide autorul, „înseamnă a textualiza universul văzutei și nevăzutei”, săvârșind, în ultimă instanță, o „semiologizare a lecturii”.

Ar fi o greșeală să vedem în interpretările acestui Cărturar, încrezător în revelația prin verb, vreo indiferență față de limbaj. Poziția lui Balotă e net critică însă față de „logolatria” (Bonnetoy) teoriei critice occidentale a anilor șaptezeci („grămăticii timpului nostru”), precum și profund disociativă față de valul imperialismului lingvistic care, în aceeași perioadă, a redus textul doar la mutațiile și permutațiile jocului de cuvinte. Pentru Balotă, de exemplu, cuvântul rostit nu înseamnă anihilarea realului pe care îl desemnează, ci, dimpotrivă, acesta „echivalează cu evocarea, chemarea la viață a unei realități”. La fel de critic se arată Balotă în ce privește relativismul axiologic care a întovărășit o bună parte a secolului trecut, marcată aceasta, după cum subliniază eseistul, de „criza ideii de om”, de „vasta criză a culturii” sau de „marea derută metafizică și morală”. Astfel, caracterizările negative ale secolului XX care ies de sub pana scriitorului sunt amare și totodată elocvente în această privință: „secolul nostru, supus ispitelor nihilului”, „secol turmentat”, un „secol sărac în închipuirea unei comunicări desăvârșite”, „labirintul secol XX”, un „secol adânc tulburat”. Răspunzând unei nevoi de necesitate și permanență, arta lecturii ar trebui, în acest caz, să contribuie la „derelativizarea valorilor literar-artistice”, păstrând în același timp „conștiința unei relativități a formelor și figurilor pe care o hermeneutică a textelor se cuvine să o pună în lumină”.

Literatura trecutului (care cuprinde mai mult de jumătate din însemnările de lectură ale autorului) are, așa cum atrăgea atenția și Curtius, o prezență intemporală, care îi permite interferența cu literatura prezentului. În comunicarea cu operele trecutului se poate adopta o perspectivă istorică (citindu-l pe Shakespeare, de pildă, ca pe contemporanul reginei Elisabeta), o perspectivă actualizatoare, mai fecundă (citindu-l pe Shakespeare ca pe contemporanul nostru, așa cum a procedat Jan Kott) și o perspectivă mai ambițioasă, dar și mai consonantă cu militantismul umanist al hermeneutului. Aceasta ar fi perspectiva sincroniei literare, care dispune să-l citim pe Shakespeare ca pe „un martor al esențialității umane și nu numai al unei existențe istoric cantonate”. Dar această „esențialitate

umană”, atât de venerată de toți umaniștii și atât de pusă sub semnul întrebării de toți închinătorii relativismului, nu poate fi altceva decât o construcție, o construcție dedusă, la rândul său, din citirea „semnelor” (ale artelor, ale actelor umane, ale culturii, ale naturii), care, pentru Nicolae Balotă, revelează o „ordine și o regulă”. Lectura marilor opere literare, oglindă nu mai puțin clară a esenței omenești prin valorile pe care aceste opere le încorporează, ne poartă pașii deopotrivă pe pământ, în cer și în infern. Totul depinde de calitatea acestei lecturi, de pasiunea pusă în ea, de locul unde se oprește ori de felul cum știe să combine drumurile. Unii aleg să se oprească în infern. Lecturile lui Balotă își propun să străbată în toate direcțiile.

Este evident faptul că „omul cărții” care e Nicolae Balotă, școlit la școala umanismului clasic, aderă la ordinea valorilor, degustând cu precădere operele care dau semnificație existenței umane ori pe cele care aspiră spre cosmicitate, tinzând să se constituie într-un univers propriu. Pentru Balotă, cel mai înalt rost al omului este acela al cititoriei, al creației și întemeierii, astfel că, pe urmele lui Hölderlin, poetul este în ochii săi, prin excelență, cel care „caută să dureze, întemeind și rămânând”. Metafora *întemeierii*, de pildă, deschide în comentariu un periplu printre spirite înrudite în această privință, pornind de la Pindar la Hölderlin și Eminescu. Tehnica aluzivă, pindarică, pe de altă parte, permite trimiteri la contemporanul T. S. Eliot. La fel, o altă metaforă, cea a *fecundității*, înrudește spirite precum Vergiliu și Dante. Dar nici Faulkner nu-i străin de această calitate, prin forfota umană din romanele lui, ca și prin „simțul marilor întreprinderi”. În plus, lectura romancierului american instigă în hermeneut o „încredere în perenitatea valorilor, într-o resurrecție oricând posibilă a tragediei, ca și a epopeii”. Apropierile, adeseori neașteptate, șocante, între vechi și contemporani pot proveni și din viziuni asupra lucrurilor considerate a fi asemănătoare, în ciuda distanței de multe secole care îi desparte pe scriitori. Astfel, viziunea static-descriptivă din Plinius cel Tânăr e „un fel de contemplație în care modernii scriitori ai unei școli a *privirii* ar putea să descopere un precursor”. Inaderența, când există, se exprimă în mod elegant: „În loc de coborârea în Infern spiritul modern preferă coborârea în neant, în nihil”.

În comentariile sale asupra cărților (constituind o parte a propriului jurnal de lectură), Nicolae Balotă chestionează cu precădere calitățile și defectele „spiritului care prezidează la elaborarea unei opere”, căci opera exprimă, cum ar spune Spitzer, *etimonul spiritual* al autorului ei. De la acest spirit individual se deschid cercuri concentrice tot mai largi: spiritul unei școli sau al genului, spiritul epocii, spiritul unei literaturi sau al unei întregi culturi (ordinea latină, tradiția solidă a empirismului englez, spiritul protestant american). Balotă se revendică, firește, de la ordinea latină. Este ceea ce-l determină să caute în opera cercetată un „centru”, „un punct interior privilegiat”, un sediu de unde întreaga lucrare ar putea fi cuprinsă cu privirea. Nevoia de a reface, prin viziune critică, o ordine bănuită se desăvârșește printr-o „cvasimistică năzuință” de a se identifica, de a se uni cu opera în această presupusă interioritate a ei. Imersiunea în lăuntru al operei trece și printr-o „imposibilă încercare a lepădării de sine”, căci, scrie Balotă, „scribul interpret apare în textele sale ca și pictorul ce se zugrăvește pictând în propriile sale tablouri”. Incriminată ca o „deșertăciune”, această apariție în text a omului și scriitorului Balotă constituie, din contra, unul din farmecele scrisului său.



GEO SAIZESCU

Când, în anii '60, a dat buzna în lumea literelor românești Marin Sorescu, cu al său volum incitant-provocator *Singur printre poeți*, nu mulți au fost aceia care s-au gândit că acest oltenaș, precipitat în vorbire, ascuțit la limbă și condei, pus pe frondă va reuși să se impună și, într-adevăr, așa cum promitea de la primul volum, să se ia la trântă nu numai cu poeții, de care se simțea mai legat, ci și cu alți mânuitori de condeie într-ale romanului, dramaturgiei teatrale și... cinematografice.

Ba a îndrăznit să atace și artele plastice: lucrările sale de gen atrăgând atenția printr-o prospețime a culorilor, prin ingenuitatea ideilor plastice și, din nou – încă și încă – cu umor.

Marin Sorescu a fost un umorist?

Cu certitudine. Inegalabil în vers, țintind spre *nimbul* literaturii argeziene.

Marin Sorescu amar și duios, îngăduitor și sensibil în *portretizarea* țaranului român în special, rivalizând din acest punct de vedere cu marii prozatori români, care s-au aplecat cu înțelegere și patimă asupra destinului țaranului român.

Inventiv și novator în versurile sale surprinzător de diverse, la zi, reușind să umanizeze și... inumanul, dacă

mă gândesc la abilitatea lui de a însufleți... neînsuflețirea.

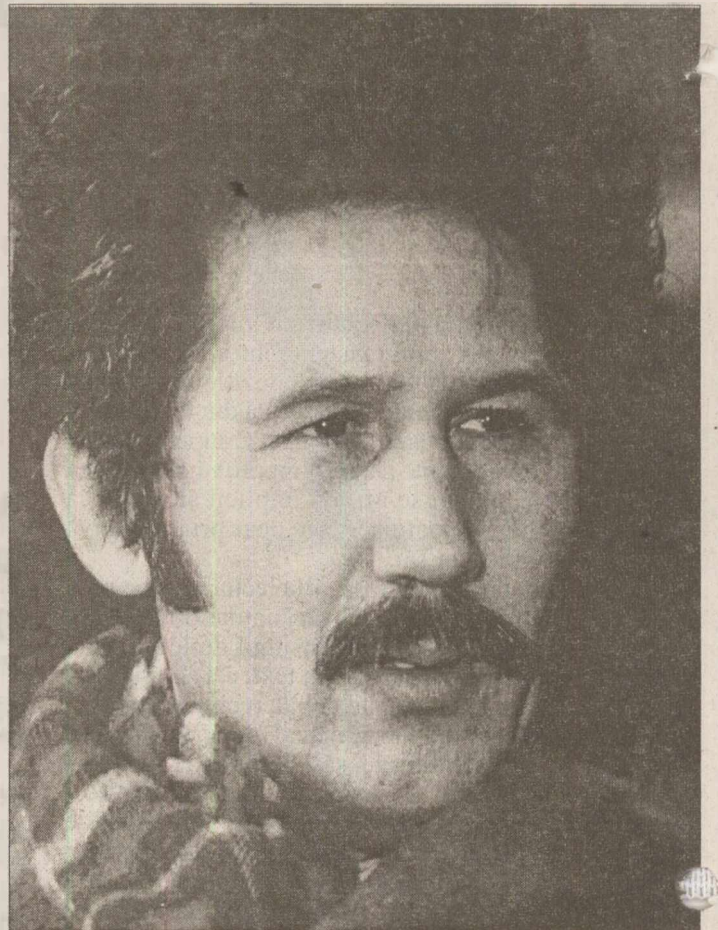
Călător prin lume, Marin Sorescu – iubit, premiat și tradus în cele mai importante limbi ale globului, el – spirit enciclopedic, despre care se șoptea că ar fi fost nominalizat chiar la un „Nobel” – a rămas pentru întreaga umanitate românească *robul* operei sale fundamentale *La Liliaci*. Un punct de vedere.

Care *cineast* român cu dragoste de marea literatură soresciană, iubitor de țară, el, *creatorul de imagini*, se va încumeta odată și-odată să lanseze *cine-televiziv* epopeea uman-sufletească a țaranului român, prins atât de strălucit, cu umor și poezie, cu duioșie și tristețe, dar până la urmă cu robust optimism, în opera dragului de Marin *La Liliaci*, frescă național-rurală de avengură internațională, un *unicat* de tipologie și limbaj țărănesc.

Care-i literatul – traducător de har și cu har, capabil să se dedice și să reușească o lansare *mapamondică* a sufletului românesc?

Care, cine și când?

...Sau este cineva ce ne poartă de grijă și-ar vrea să uităm de noi înșine? Să uităm... *matca*? Niciodată!...



## MARIN SORESCU – VOCEA DIN BURTA CHITULUI

TRAIAN T. COȘOVEI

Literatura lui Marin Sorescu a coborât – împreună cu o strălucită generație – ca o ploaie de vară peste un pământ pârjolit.

După ce *miracolul* numit Nicolae Labiș fusese sugrumat în fașă, după ce se părea că nimic nu se întâmplă și că nimic nu se mai putea întâmpla, poezia lui Marin Sorescu – alături de Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Grigore Hagiu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, ca să citez doar câteva nume – a spart tiparele dogmatismului, a măturat subliteratura sociologismului vulgar, a denunțat, prin ironie subtilă și gravă, sechelele tematice ale „obsedantului deceniu”, renăscând speranța într-o literatură care să poată continua firesc tradiția interbelică. Suntem impresionați de cuvintele lui Vladimir Streinu care, referindu-se la poezia lui Marin Sorescu, exclamă: „...gluma delicată și tristă, fără clovneria sau sarcasmul altora e identitatea lui în a gândi ideea de viață și moarte”.

Toate indiciile, acum, la o recitare a operei sale, conduc spre o concluzie: Marin Sorescu a fost și rămâne un solitar, iar nu un singuratec. Singularitatea sa constă în surpriza pe care a produs-o încă de la volumul de debut, *Singur printre poeți*, 1964 (ce premoniție!), considerat la momentul respectiv o lucrare istească, dar parodică. În fapt, era cel dintâi semn al delimitării, al încercării de a trasa granița sensibilă ce avea să marcheze un nou teritoriu poetic.

Trebuie reamintit, totodată, contextul arid, depersonalizant în care a izbucnit în surgența tinerilor superbi de atunci pe

care acum (cu lipsuri, pierderi și dispariții premature) îi numim Generația '60, prima generație postbelică ce a încercat o reconectare a literaturii române la filoanele tradiției. În acest sens, afirmația lui Eugen Simion este tulburătoare pentru tragismul unui adevăr de necontestat: „Generația lui Marin Sorescu este reprezentată de fiii unui război pierdut, copiii unei secete și foamete atroce, care au trecut printr-o dictatură, care i-a luat de copii și i-a lăsat în pragul bătrâneții, creația unei disperări și a unei voințe enorme de a supraviețui prin cultură.”

Anti-lirismul ori spiritul parodic erau tocmai semnele acestei dorințe de supraviețuire prin Cuvânt. Putem spune, fără să greșim prea mult, că Marin Sorescu a „parodiat” până și realitatea (acelor vremuri) pentru a se distanța de ea. Nu altfel procedaseră – ca metodă de lucru – cei din insurgentul grup al oniriștilor. Ceea ce rămâne valabil este *stilul* sorescian inconfundabil, amprentă a unui spirit singular. Potrivite mi se par și cuvintele lui Nicolae Breban: „Marin Sorescu a răsărit în aerul deceniului al 7-lea ca unul din personajele fantastice ale lui Shakespeare, ca un Puck în slujba unui zeu abstract, intermediar între stiluri și genuri, apt de a îndeplini iute și scilpitor orice misie de sorginte olimpiană”.

Fără să facem exces de metodă ori de speculații teoretice, putem afirma că (excepțând teatrul, unde detaliile sunt mai sesizabile) opera de greutate, *La liliaci*, conține multe elemente ce țin de postmodernism. Și aici Marin Sorescu pare un precursor – mai ales dacă ținem cont că primul volum a apărut

în 1973, iar ultimul în 1994. Poate că, de la „miliardarul de imagini” I. Voronca ori, mai înainte, de la „sfărâmtorii” de sintaxă dadaști, puțini au fost atât de inovatori într-ale discursului poetic precum Nichita Stănescu și Marin Sorescu. Odată cu ei, poezia română contemporană a scăpat de niște complexe de inferioritate nemeritate, afirmându-și independența creatoare. Mai mult, limbajul poetic sorescian – croit și pentru vladică, și pentru opincă – folosea din plin mijloace „democratice” de comunicare: de unde și accesibilitatea nemaiîntâlnită: „Rugina umblă din casă în casă/ Căutând oamenii de fier – /Dimineța aceștia/ Trebuiau să se tragă unii pe alții/ Cu un cârșig/ Urc sub dărâmăturile ruginii./ De aceea oameni nu mai voiau/ Să fie oameni de fier./ Și am văzut grupuri întregi/ De oameni mecanici/ Care, scârbiți de orice fel de mașină,/ se întorceau în carnea strămoșească/ Pe jos.” (*Roboții*).

Puțini au înțeles, la vremea respectivă, că ironia lui Marin Sorescu ascunde un aer aristocratic, că de fapt grimasa ironică era o formă de înfruntare a realității a celui ce se disprețuiește pe sine. De altminteri, Nicolae Manolescu interpreta finalul piesei de teatru *Iona* ca pe un „triumf” sau, am spune noi, ca pe un gest superior de nesupunere salvatoare. Personajul nu se sinucide (în sensul comun al cuvântului), ci se eliberează... se salvează... pentru o nouă luptă care are și ceva donquijotesc în străfundurile conștiinței de sine, în labirintul ființei. Dacă privim din acest unghi interpretativ, ironia lui Marin Sorescu este marca tragică a unei conștiințe care încearcă să se elibereze din cușca anatomică a contingentului, dar, mai ales, din labirintul absurd al unui edificiu kafkian. În aceeași piesă de teatru, *Iona*, personajul proiectează mental – ca într-un delir lucid, terifiant – construcția unei ambarcațiuni din lemn având în jurul ei marea, abisul lichid. Este, dacă forțăm lucrurile, o situație

asemănătoare (dar în planuri epice diferite) cu încercarea de salutare din labirint propusă de Dedalus și Icar. Ceea ce îl individualizează și îl singularizează pe Marin Sorescu este maniera donquijotescă ce pare logică numai în „lumina” altei gândiri. Mica moară de vânt din burta peștelui înghițit de Pește nu este decât un argument al acestei interpretări abordate și de alți comentatori. Peste toate plutește însă, mai adânc decât apele mării, sentimentul unei singurătăți cosmice.

Indiferent de modurile diferite de abordare a operei lui Marin Sorescu („Secretul lui M. Sorescu este în afectarea familiarității cotidiene, în demistificare, în întoarcerea pe toate căile la banal” – N. Manolescu; ori: „Demitizată, poezia ajunge în cele din urmă să vorbească într-un chip tulburător estetic de marile teme, de la iubire la moarte.” – E. Simion; sau: „Stilul sorescian este un mod ironic de a vedea lumea, dar și o cale de corectare a ei” – Marin Mincu) se impune concluzia legată de originalitatea și profunzimea acestei opere care ne reamintește o perioadă plină de căutări și incertitudini, dar și de nisipurile mișcătoare pe care mărșăluiau acești temerari ai Generației '60.

Paradoxal, cu Marin Sorescu nu moare o lume din litere și cuvinte glumețe ori amare, ci se naște o umanitate pe care acum o vedem într-o lumină nici tristă, nici mai veselă, dar mai adevărată.

Îmi imaginez lumea din *La liliaci* pe o scenă de teatru popular, naiv, ridicată în apropierea „Cimitirului vesel” de la Săpânța. În loc să plângă și să bocească, lumea aplaudă și tropăie din picioare bucuroasă că s-a recunoscut, în sfârșit!



# OAMENI NĂSCUȚI DE ZIUA LOR

LUCIAN CHIȘU

**C**... se numește titlul unei rubrici / emisiuni ce se bucură de audiență în mass-media, preluată de pe un canal pe altul, din ziar la radio de pildă, pentru a ne ține la curent cu numele personalităților aniversate ale zilei respective. Sună ușor bizar ca unii oameni să se nască exact când trebuie, așadar de ziua lor, devenind astfel mai importanți decât data de calendar, care își împrumută de la aceștia, cel puțin pentru câteva clipe, identitatea. Sintagma și-a câștigat notorietate de regulă, îmbucurător fiind faptul că *printre cei născuți de ziua lor* sunt adesea amintiți poeți, prozatori, dramaturgi, scriitori cu un cuvânt totalizant. Dacă se întâmplă, totuși, ca unii să nu se fi putut naște... de ziua lor, dar au ajuns iluștri în sensul deplin al cuvântului, înseamnă, desigur, că ne aflăm în fața excepției care întărește regula.

Marin Sorescu se încadrează perfect în acest statut și mă grăbesc să constat că, de-a lungul întregii sale vieți, cam în tot ce a făcut, autorul a fost o continuă excepție.

Poetul a venit pe lume de ziua lui, adică în 29 februarie 1936, dar părinții, constrânși de realitatea bisextilă a calendarului gregorian, conform căruia numai o dată la patru ani apare această cifră, au mutat-o în actele oficiale cu zece zile mai jos, între altele din cauză că, oameni simpli fiind, nu știuseră ce hotărâse destinul la căpătâiul noului născut.

Prima excepție întrupată sub numele Marin Sorescu a fost aceea că i-a plăcut enorm să citească. Nu se putea opri din citit. Avea o sete neostoită pentru cuvântul scris din cărți, ziare, afișe, inscripții și firme de stradă, tot ce conținea semnul grafic fiind sorbit cu lăcomie. Apoi nu s-a mai putut opri din scris, iar cine îi va reciti poemele de început, strânse în volumul *Unghi*, va avea revelația legăturilor sale intime, profunde, cu fenomenul lecturii, înainte amintit. Ca o continuare firească a celor afirmate mai sus, s-ar zice că Marin Sorescu și-a neglijat scribirea, care se arăta greoaie, poticnită, aproape șovăielnică. Oricum ambiguă. Dacă, atunci când vorbea, discursul său apărea timorat de propriile-i spuse, în

schimb de câte ori și-așternut gândurile, scrierea sa de-abia le putea prinde urma, transformându-se în șiruri de cuvinte prescurtate, mai mult semne decât cuvinte, trasate rapid pe hârtie și conținând, ca pe un indicu permanent, nervul ideilor.

Inventiv cu formulele expresiei și mereu incitant sub aspectul ideilor, tânărul care nu se mai oprea din citit a avut parte de un botez literar, și el de excepție, frângându-i-se genunchii în cristelnița literară sub multiple nume. A debutat cu un volum de parodii în care erau imitați Tudor Arghezi, Miron Radu Paraschivescu, A. E. Baconsky, Ion Horea, Al. Andrițoiu, Nichita Stănescu, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Ion Gheorghe, Horia Zilieru, Toma George Maiorescu, Ilie Constantin, Ion Crânguleanu, Adrian Păunescu, Constantin Abăluță, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Mioara Cremene ș.a. Având însă orgoliul subtilității, Marin Sorescu se autointitula *Singur printre poeți* și trebuie observat că unele dintre mostrele soresciene sunau mai clar și mai percutant decât originalul. Acest lucru nu se mai întâmplase de la Topîrceanu încoace, un (alt) regățean stabilit la Iași, căruia Sorescu îi seamănă în multe privințe. Nu știu dacă l-a avut ca model, dar e sigur că, prin amploarea operei, prin semnificațiile ei și, din păcate, prin similitudinea sfârșitului, așadar prin absolut toate, l-a depășit. Alături de Titu Maiorescu și de Topîrceanu, cel de-al doilea rămas fidel Iașilor inclusiv prin declarații întărite public (conferința *Cum am devenit ieșean*), Marin Sorescu este cel de-al treilea scriitor important de sorginte munteană care intră în marea literatură prin Iași. Cu excepția lor, procedura a fost mereu inversă.

În scurtă vreme, Marin Sorescu a pătruns și mai adânc în avatarurile creației devenind pe rând, dar aproape concomitent, prozatorul, criticul, eseistul și dramaturgul care conviețuiau sub același nume. Totul a fost posibil datorită faptului că Marin Sorescu avea, pe lângă dăruirea totală față de limba maternă, și harul

innăscut de a o modela, o inteligență ieșită din comun, oltenească, iute ca și perfectul simplu. Era, în plus, o inteligență „la vedere”, pe care nu poți s-o ratezi în timpul lecturii, dar nici să fii sigur că, observând-o, i-ai deslușit toate semnificațiile. Ea stă sub semnul paradoxului, cea creație pură, fulgurantă, ivită de dragul de a demonstra cât de neprevăzut ori de surprinzător pot fi un gând, o idee, o observație de viață ori un sentiment luat pe cont propriu, ivit spre a spulbera terna obișnuiță a locului comun. Întreaga operă a lui Marin Sorescu e presărată de această subtilă înclinație spre paradox, transformată încet-încet, pe nesimțite așa spune, în stilul sorescian.

Unii consideră că autorul pieselor *Răceala*, *A treia țeapă*, *Iona*, *Paracliserul*, *Matca*, *Desfacerea gunoaielor*, *Leșirea prin cer* îl pune în umbră pe poet. În *Vărul Shakespeare*, Marin Sorescu este el însuși personaj, dar nu asupra acestui paradox vreau să insist, ci numai să semnalez relația de rudenie, fiindcă *vărul*, cu vocativul său *vărule!* este singurul apelativ din Muntenia care funcționează în toate contextele comunicaționale ca un *passé-partout*, comprimând relațiile sociale în acest superlativ al familiarității. Cine altul decât Marin Sorescu s-ar fi gândit să și-l aproprie, astfel justificat, pe Shakespeare?

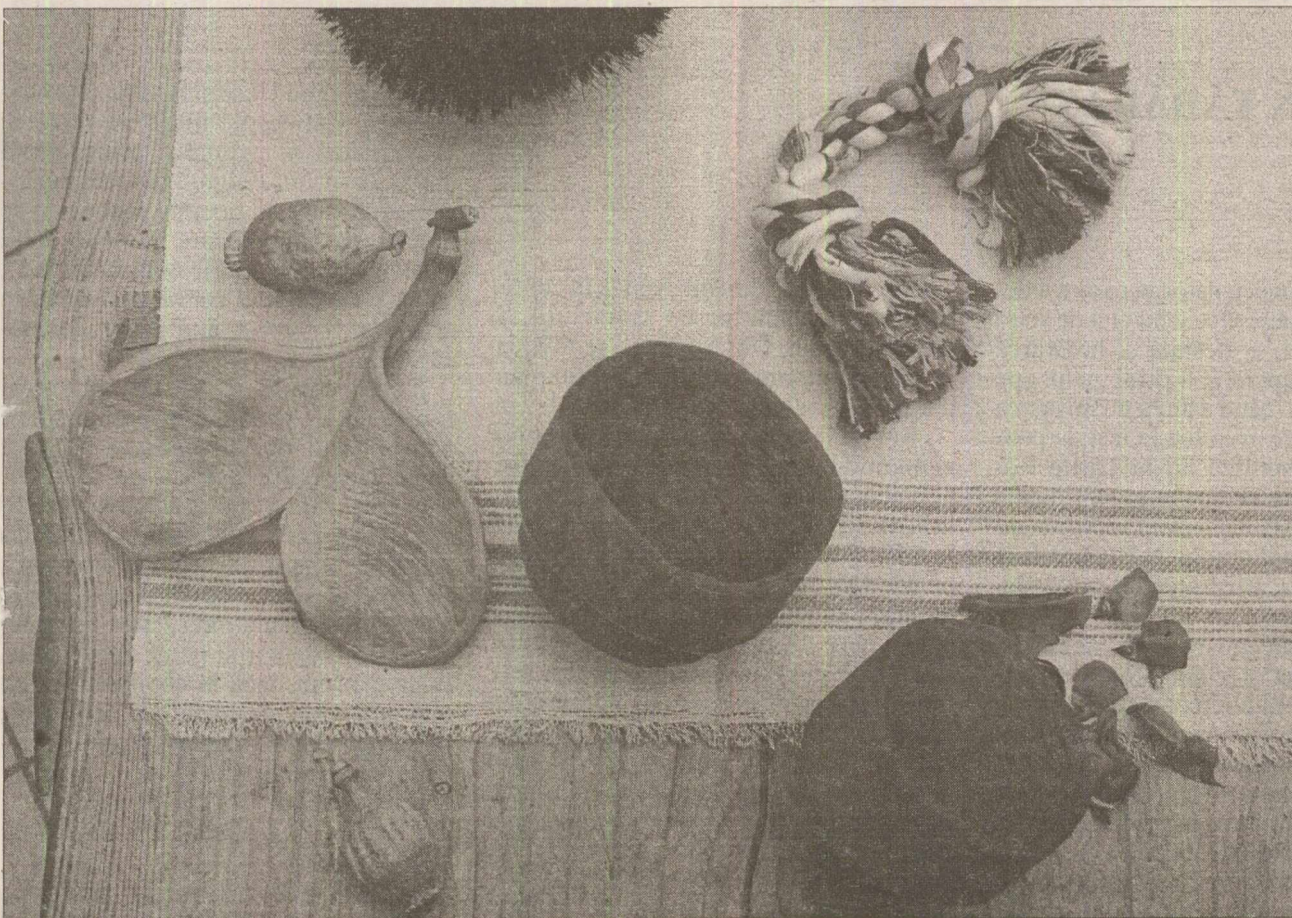
Cele mai multe dintre dramele sale sunt realizate în jurul vârstei de 40 de ani. Într-o perioadă când în România se mai scriau piese despre comuniști ilegaliști fără să poată transmite măcar o idee, dramaturgia lui Sorescu exploda realmente în teatrul de idei și iradia de semnificații. Piese sale umplu „țeasta de gânduri”, cum spune poetul într-una din poeziile sale. Cam așa a făcut prin teatrul său, dacă ni se admite forțarea notei, cu *Iona*, piesă montată pe scenele Europei, ai căror binevoitori cronicari dramatici decriptau extrem de felerit, dar nicidecum haotic, textul.

Tot Marin Sorescu este cel care a scris un admirabil volum de critică literară, înțesat de comentarii astuțioase la adresa textului literar-artistic, semnat cu un fel de veselă atenționare *Ușor cu pianul pe scări*. Desfolosită, expresia își căuta propriul sens, iar Marin Sorescu i-a găsit cea mai neașteptată rezolvare.

O altă excepție o constituie faptul că Sorescu a fost un avangardist solitar, în timp ce toate avangardele s-au constituit și legitimat ca autentice mișcări de trupe. În timp ce avangarda, în mod obișnuit, se străduiește să conteste, Sorescu din *Viziunea viziunii*, subintitulat „roman într-o doară” și traversat de poeme, desene și alte modalități ideografice, face joncțiunea cu literatura urmuziană. Totodată, celebrul său *Tratat de inspirație* deschide ferestre în imaginar.

Opera soresciană cunoaște o ultimă întoarcere excepțională a destinului ei în 1980, atunci când poetul scrie *La Lileci*, operă dedicată strămoșilor și înaintașilor strămutați în altă lume. Autorul își propusese să redca, ca pe exponatele unui muzeu, graiul vorbit în Bulzești, ridicat la rangul de poezie. De unde vine, în ce constă această excepție, mai ales că ciclul a fost greu acceptat, numai după ce asupra importanței demersului artistic și intențiilor autorului s-au pronunțat unii dintre cei mai avizați critici? Din amănuntul că gândul a țâșnit din mintea poetului atunci când se afla în New-York, pe mica insulă care adăpostește cartierul Manhattan. Printre zgârie-norii din beton și sticlă, în cartierul intrat binișor, încă de atunci, în secolul al XXI-lea, Marin Sorescu s-a gândit nu la viitor, ci la radele sale din Bulzeștii Oltenici, cărora le recomune poetica oralității.

Totdeauna atipic, așa a fost Marin Sorescu, omul născut de ziua lui o dată la patru ani și încă o dată în fiecare 19 februarie.





# KOSOVO ȘI PUBLICITATEA

CONSTANTIN STAN

Aș fi putut repeta experimentul Eco: 24 de ore în fața televizorului, cu telecomanda în mână, spre a consemna ceea ce ne propun posturile noastre, mai ales ca mesaje. Aș fi putut apela la cifre spre a măsura publicitatea inclusă în programe. Mă mulțumesc cu percepția mea de televizorist nici fanatizat, dar nici blazat. Spun așadar că, din punctul meu de vedere, televiziunile sunt ceva în jurul publicității. Sigur, patronii sau directorii de programe au înțeles foarte bine arta culinară: contează la friptură ingredientele și aspectul. Dar, pentru un rațional, friptura rămâne aceeași: o bucată de carne. Fără ea, ingredientele nu au nicio valoare!

Cam așa sunt și televiziunile: un program de publicitate întrerupt de ingrediente cum ar fi filme, emisiuni de divertisment, jurnale de știri, transmisii sportive etc. Până la urmă, ceea ce vezi la televizor este publicitate: un film de 100 de minute durează 3 ceasuri bune, uneori, în timpul unei faze de fotbal te trezești cu „MGA în casa ta” sau cu berea care face „valuri în tribune”, în tribunele publicității, evident; după niște accidente pe DN-uri (pe aceleași DN, că nu avem prea multe!), ești invitat de publicitate să cumperi un Jaguar, un Renault, ceva, acolo, de câteva zeci de mii de euro, să îți mai îndulcească nefericitul trai zilnic. Prima parte a calupului de publicitate se termină apoteotic, după o reclamă la detergenti, cu prețioasă indicație „Consumul de sare, zahăr și grăsimi afectează grav sănătatea”. Nu voi mai consuma detergent în viața mea, te oripilezi tu văzând ce dăunător poate fi sănătății. Tocmai când te pregăteai mental să reintri în atmosfera filmului ori să îți reamintești care era ultima idee sau ultimul cuvânt al invitatului, dau năvală peste tine „promo”-urile la emisiunile postului.

CNA-ul îmi va sări în cap atrăgându-mi atenția că există reglementări ferme în ceea ce privește difuzarea

publicității. Ei și, le doare pe televiziuni în cot. Fie că, din cât scot pe publicitate, își permit să dea un mizilic de amendă, fie că își pun prezentatorii sau prezentatoarele să suradă ironic atunci când afișează somația publică a CNA-ului, tot un drac e: voi faceți ce știți, noi facem ce vrem, pare a fi deviza oricărui post.

Știu ce beneficiază a fost publicitatea pentru mass-media. Mai știu că fără publicitate posturile noastre de televiziune nu pot exista. Dar nu cred că e cazul să primim lecții de gazetărie de la domnii Prigoană și Vântu, susținători ai ideii că media reprezintă o afacere ca oricare alta, așa că domniile lor fac orice pentru a avea profit. Nu vreau să aduc în discuție legea morală și bunul simț atunci când e vorba de părinți ai ingineriilor financiare care au falimentat zeci de mii, sute de mii de oameni (pentru profit, nu?) sau de spălători de chiloți murdari ai familiei în public (pentru a face rating, după cum ne-a explicat dl Prigoană). E inutil! Evoc însă cadrul legislativ care acordă facilități patronilor de trusturi media tocmai pentru că au invocat specificitatea afacerii și a produsului mediatic. Multe și mari averi s-au făcut cu astfel de facilități la chirii, la TVA, la transport, la mesagerie etc. După bătăliile crunte purtate în anii '90 spre a le obține, patronii vin curați, proaspeți și uscați în pampers-ii legilor, afișând pozitivismul omului de afaceri. Un pozitivism, desigur, nu numai cinic, dar și ușor nesimțit.

Săptămâna pe care o am sub lupă a fost dominată de situația creată post-declararea unilaterală a independenței provinciei Kosovo. A fost – și este în continuare – un eveniment de maximă importanță publică, unul dintre acele evenimente care ne poate afecta viața. Chiar și cu micile ezitări de început, inerente probabil unui astfel de moment care invită, până la o poziție oficială a autorităților române, la prudență, televiziunile l-au

abordat corect. Au fost și transmisii de la Priștina, dar și de la Belgrad, au fost și documentare privind istoricul provinciei și al relațiilor sârbo-albanezo-kosovare, au fost prezenți în talk-show-uri analiști politici și militari, au fost și ediții speciale ale unor posturi de la Palatul Parlamentului, când primul ministru și Parlamentul României au făcut declarațiile oficiale. Punctul de maxim interes a fost un interviu cu președintele României. Nu sunt un fan Bănescu, dar sunt cetățean al României și îmi respect președintele. Nu îmi poate fi indiferentă poziția sa și nici argumentele cu care și-o susține. Sunt foarte atenți la ce mesaj ne transmite. Recunosc că președintele a fost într-o zi de grație. A avut un discurs limpede, argumentat și ferm. În timpul unei argumentări absolut necesare spre a pricepe foarte clar de ce România nu recunoaște independența proclamată unilateral de către provincia Kosovo, domnul Turcescu l-a întrerupt pentru... publicitate!!! Gestul, de o mitocănie fără rival chiar și în presa românească, afișează cel mai pregnant caracterul de afacere a televiziunii domnului Vântu: mai presus de interesul național (sau de interesul public) este interesul afacerii sale. „Nu îmi permit să pierd câteva zeci de mii de euro” (sau sute de mii – nu știu cât au valorat reclamele din calupul ăla publicitar!), „numai pentru că un angajat de-al meu îl are ca invitat pe președintele României”. Din regie, domnului Turcescu i s-a ordonat „oprește-l să băgăm publicitate”. Dincolo de faptul că Turcescu era invitat la Cotroceni, ci nu președintele în redacția lui Turcescu, dincolo de faptul că un jurnalist stătea de vorbă cu președintele statului, el, acest președinte, nu stătea la o șuetă cu dl Turcescu, ci se adresa cetățenilor României într-o problemă care viza politica externă și poate chiar siguranța națională.

Dacă vă închipuiți că un post american ar fi procedat la fel cu președintele Bush vă înșelați amarnic. Dar, probabil, americanii nu se pricep la afaceri așa cum se pricepe domnul Vântu!

## Nocturne

# PRECINEMATICE

STELIAN TĂBĂRAȘ

Se pare că sfârșiturile de veac lasă moștenire câte o mare descoperire ori o invenție ce va marca dezvoltarea următoarei sute de ani. La 1800 nici nu se bănuia cât de mult va conta mașina cu abur în dezvoltarea secolului al XIX-lea. În perioada „capitalismului sălbatic” (au rămas celebre revoltele proletare împotriva mașinismului, când erau distruse războaiele de țesut din Lyon), transporturile – mai întâi cele navale ori terestre – au ajuns să facă parte din peisaj. (De altfel, cuvântul „vapor” chiar de la vaporii de abur derivă). De pe un vapor cu aburi a contemplat și a scris despre Dobrogea și Țara Românească Hans Christian Andersen în *Bazarul unui poet* la 1841, urcând pe Dunăre până la Orșova și observând că „pe dreapta începe Europa”. De pe vaporul acela a văzut – încă – ruinele orașului-port Giurgiu, dărâmat de tunurile de pe vasele militare în Războiul de la 1828.

Revenind la trenuri, datorită cărora a devenit drumul către Occident atât de scurt pentru români, e atestată și hotărârea plină de înțelepciune a principelui (pe atunci) Carol I, când a auzit de mișcarea antiunionistă ce avea loc la Iași, la doar o lună de la venirea lui în Țările Române: „Trebuie să facem urgent o cale ferată București-Iași; când moldovenii vor vedea că pot ajunge la București în doar câteva ore, frustrarea lor se va vindeca”.

1900 a lăsat moștenire veacului al XX-lea aviația și cinematograful. Invenția fraților Lumière, un aparat care a impus „cea de-a șaptea artă”, n-a fost încă de la început un șoc pe măsura a ceea ce avea să urmeze: apariția unui mijloc aparținător mass-media, o arhivă spirituală și istorică, o artă care, iată, acum are ca însăși istorie. La început, cinematograful a fost definit drept „mecanism ce poate tăia omul în bucăți fără să

pătească nimic”. Firește, venea în continuarea sumedeniilor de scamatorii, a iluzionismului. Observația se se referea la ceea ce numim azi plan mediu, plan apropiat, gros-plan.

Românii aveau la început de secol o nemaiîntâlnită propensiune pentru noutățile tehnice. În doar 1903, de pildă, la Tulcea se folosea filmul în slujba învățământului, la liceul din localitate, pe când la Viena abia în 1911 s-a inaugurat un cinematograful.

Se pare că în creierul omenească „a fost lăsat” din totdeauna loc pentru viitorul cinema. Antropologii vorbesc de comunicare precinematică. Începând cu Homer (*Iliada*, cântul al XVIII-lea), unde e descris scutul lui Ahile, făurit de însuși Hefaistos, cu imagini „în mișcare”, cu munci și fapte militare vii (e descrisă chiar și o coloană sonoră). Nu întâmplător, după moartea lui Ahile, scutul a fost aprig disputat, cu argu-

mente, de către Ulise și Ajax în fața oștilor ahece. Cât despre literatura română, să dăm doar un exemplu: prima strofă din *Moartea lui Fulger* este profund cinematografică. În poemul coșbucian se produce o „transfocare înapoi”: solul crește venind și „zările abia-l cuprind”, iar în contraplanul secvenței rămân în urmă „corbii croncănind”, care „se-adună stol”.

Pentru secolul al XX-lea, nu televiziunea deține primatul invențiilor. Ea e doar un factor de perfecționare a ceea ce făcea telegraful încă de pe la 1850: reușea să trimită la distanță puncte și liniuțe. (După ce s-a descoperit că acestea compun fotografiile și imaginile „vii”, au devenit... pixeli). Descoperirea de anvergură rămâne internetul. Tehnologiile de computer și netul se află însă, chiar și acum, încă în copilăria lor; nu este omenește previzibil cât de departe va ajunge dezvoltarea acestora în secolul în care trăim...



# DE VORBĂ CU AUTORII

(continuare)

Rubrica lui  
Alexandru  
George

În articolele precedente m-am ocupat de o gravă anomalie care se vedește în conștiința multor intelectuali mai vârstnici, în stare să facă la tot pasul comparații între ce a fost în regimul comunist și ce se va constata „acum” și operația nu pune clar în lumină marile schimbări în bine produse în noua eră. (O numesc așa, pentru că nu cred că trăim doar un episod limitat, ci într-o nouă formă de existență culturală ireversibilă și fără o limită de prevăzut în timp. Trezirea de la sclavie la libertate nu e un simplu incident oarecare; ea afectează profund modul de gândire, de acțiune, de răspundere al celor eliberați. Toți cei care l-au trăit, de la robii țigani la milioane de cetățeni din „lagăr” sau, mai frecvent, cei care s-au „eliberat” din armată, au trăit sentimentul de dezorientare, de incomoditate, de insecuritate, chiar de spaimă.

Libertatea la care orice ființă umană aspiră presupune un sporit simț de răspundere, așa că ea e mult mai aproape de dorința de a și-o limita, preferând „programarea”, autoritarismul politic care să-i asigure minimumul de trai, pe baza unei economii controlate. Mai ales când oamenii aceștia sunt artiști care până în ultimele clipe ale comunismului au viețuit într-o rezervație, asigurați cu unele privilegii care la unii au fost exorbitante, dar și pentru că știu că în trecut, în regimuri tiranice, unii artiști au dus-o bine și au creat capodopere.

Pentru a risipi asemenea iluzii sau nostalgii naive, trebuie întreprinse acțiuni hotărâte și tenace, deoarece „Istoria” (dar și voința poporului român exprimată prin vot) ne-au împins pe calea periculoasă și plină de speranțe a Lumii libere în care acesta ne e și o mare concurență, nu doar o mamă milostivă, dispensatoare de bunătați, un izvor de lumină pe gratis. Ea contituie în mod sigur un model care trebuie asimilat (termenul în propriu al politologiei românești este „împrumutat” și el ar trebui exclus din vorbirea actuală). Asimilat cu inteligență și răbdare nu doar prin eliminarea cuvintelor *socialism* și *comunism* și păstrarea naționalismului găunos al ceaușismului.

Statul posedă cel puțin două instituții de largă audiență: Televiziunea și Radiodifuziunea care ar trebui să acționeze direct, dincolo de conjunctura politică, spre a lămurii și deprinde pe cetățenii scăpați din sclavie și reduși la obediență, în al mai bun caz la pasivitate. Nu e de ajuns că „lucrătorii” din aceste importante centre de propagandă sunt tineri sau că, fiind mai vârstnici, nu au lucrat și în securitate; asta nu-i califică drept aderenți la noua linie în care toate guvernele noastre s-au angajat față de Europa, în modul cel mai solemn. Nu poți să te declari de partea ei și să venerezi modelul autorilor de tip Vlad Țepeș sau chiar Ștefan cel Mare, da' nici faliții istoriei de tip Tudor Vladimirescu și Ioan Antonescu, ci personalitățile care au mers pe linia acțiunilor secrete, diplomatice, de un oportunism ocult, de alianțe profitabile făcute și refăcute. Oricât ne-ar înduioșa soarta lui Bălcescu secerat în plină tinerețe, adevărata acțiune pozitivă au dovedit-o „trădătorii” Revoluției de la 1848, cu Ion Brătianu în frunte, dar și cu D. Brătianu și C.A. Rosetti, ba chiar și I. Ghica.

În fine, oricât de simpatică apare onora figura lui Al.I. Cuza, nu reformele din timpul lui mai mult păguboase pentru țărani le-au îmbunătățit acestora situația, ci marea reformă de după Primul Război Mondial, promovată și pusă în operă de Ion I.C. Brătianu. (Se observă ca un fenomen surprinzător, mai ales pentru marxiști, că populismul cel mai sincer și dezinteresat, al lui Kogălniceanu, Eminescu, N. Iorga, C. Stere e semnul cel mai sigur al antidemocratismului și, în genere, al soluției liberate pe care au ales-o boierii cu adevărat reformatori, când nu revoluționari – căci situația nesigură a „țărișoarei” lor i-a silit și la aceasta.)

În literatură, dar, în genere și în cultură, noi am mers arzând etapele și, cu toate apelurile la rațiune și moderație, rostite de atâția înțelepți, dar mai ales de junimiști, în frunte cu Maiorescu, ne-am acomodat la modelul european aproape sincron, deși nu totdeauna de ultimă oră, situația a impus-o după cuvântul memorabil al lui I. Ghica: „nevoia ne-a silit să îndrăznim!” interesant fiind faptul că el a fost sub unele aspecte un conservator, iar în



calitate de mare boier ar fi trebuit să fie un reacționar. Cu atât mai puțin ar fi trebuit să fie niște modernizatori Al. Macedonski și alții, ca Odobescu și toți cei de solidă cultură clasică.

Tot în procesul de modernizare a societății românești (pormind, așa cum era firesc, de la vârf) a fost galopant, cu multe evoluții de continuitate, dar nici un eveniment nu a bruscat evoluția în general, în care vom trăi după decembrie '89, ca Primul Război Mondial, când țara nu a realizat doar mari câștiguri, ci pur și simplu a fost silită să se „reașeze”, ca să întrebuițez un termen mai arhaic. Și fără a prevedea acest eveniment, el a fost anticipat în

cultură de E. Lovinescu, un conservator, ca și Maiorescu și tot ca el un om de cultură clasică, dar nu un spirit radical, pe filiație însă franceză, care se va face corifeul modernizării și va deveni istoriograful prin *Istoria civilizației române moderne*.

Ideea revizuirii plutea în aer prin 1912-1913, căci starea literaturii era una normală, nu determinată de constrângere politică de ordin intern sau extern. În prezua căderii neașteptate a lui Ceaușescu, societatea românească părea resemnată, acomodată cu regimul tiranic, fără speranțe în imediat, ci doar în viitorul care în mod fatal nu-i putea fi favorabil unui om trecut de 70 de ani. Prăbușirea regimului nu doar dispariția Conducătorului, s-a produs peste noapte și a avut efectele cele mai surprinzătoare, ca după un sistem urmat de serii întregi, de mai mică amplitudine. Toate valorile lui, dar și cele autentice, au putut fi puse în cauză și nimic stabil nu părea să se mai mențină.

Or, nu această modificare de poziții într-un tabel de valori propusese Lovinescu, deși efectul mai îndepărtat ar fi putut fi acesta; el a pretins o scrutare a propriei conștiințe a celor care trăiesc în lumea valorilor și le recunosc, le disting, le propagă. El a atras atenția asupra anchilozei conștiințe estetice într-un moment în care literatura română căpătase o certă consistență. Evident, el a invocat spiritul critic pe care nu-l putea ignora nimeni, mai ales după atâția ani de dezbateri și dispute care-i dovediseră utilitatea. Numai că acesta existase și în comunism – și astfel descoperim un fenomen tipic acestui regim: pervertirea națiunilor de maximă importanță, deturnarea de la adevăratul scop al unor facultăți pe care se face că le cultivă și întreține.

Se dovedește prin negație și eșec că fără libertate adevărată nu se poate concepe nici măcar stabilirea unor valori pe planul secundar (în concepția științifică a comunismului), așa cum era socotită arta literară. În ciuda faptului că apăreau neașteptat de multe cărți de critică și se traduceau din lumea întreagă cele mai eretice cărți în raport cu ortodoxia marxistă, o bună parte dintre cei angajați în astfel de acțiuni credeau până în ultimii ani că valori indestructibile precum Eminescu sau Arghezi, dar și unele cu realizări inegale, precum G. Călinescu sau Marin Preda, în fine scriitorii valoroși dar cu situația încă nefixată precum Nichita Stănescu sau M. Sorescu trebuie „apărați” de critică și împuși cu majuscule cu care a fost proclamat mare poet A. Toma imediat după 1948.

Partea cea mai lamentabilă e că această mentalitate a trecut în perioada imediat postdecembristă și a paralizat opinia critică tocmai atunci când ar fi crezut că ea nu dorea să fie slobodă. Apeluri patetice de tipul „să nu ne contestăm valorile, să nu ne demolăm geniile, să nu ne atingem nici măcar de socul statuilor, să nu ne ruinăm prin critică patriotismul cultural” au bântuit cu furie în perioada gorbaciovistului Ion Iliescu și sunt perfect echivalente cu „nu ne vindem țara, nu ne trebuie capitalismul sălbatic, să ne edificăm propria noastră democrație originală, să nu repetăm eroarea de a imita străinătatea, etc.”

Spre uluirea mea, care știam unele lucruri în cursul acestui vast proces de revizuire, contestare, reevaluare, s-a confirmat teoria lovinesciană despre mentalitatea conservatoare a criticilor (el i-a zis forță reacționară), deoarece el însuși era un cri-

tic, nu un pamfletar sau un tinerel iresponsabil precum vecinul său mult antipatizat pentru impertinența sa, Eugen Ionescu – în timp ce *În genul tinerilor*, tot din 1944, de N. Steinhardt nu i-a trezit nici un comentariu. Clasicistul profesor de limbi moarte și-a mărturisit-o absența la modernism (ceea ce în literatura noastră, se echivala, după tipicul francez, cu simbolismul) grație unei tendințe „bovarice”; mai sigur e că și-a dat seama că „noul” irumpe într-o literatură atât de agitată, cum era cea din pragul Marelui Război, și-a făcut un apel general la conștiința critică să se pregătească față de toate consecințele situației pe care o presimțea.

Ei bine, după Eliberarea din '89, critica n-a mai făcut față situației, deși avea experiența momentului epocal, de mare deschidere, de la mijlocul anilor '60, când ea renăscuse spectaculos: mai liberă, mai diversă, mai deschisă, cât i se permisese tendințelor de ultimă oră din Occidentul până atunci interzis. Practic vorbind, s-a născut o nouă critică odată cu generația șaizecistă care, cu toate înclinațiile sale partizane de grup, a avut un rol imens în schimbarea la față a literaturii. (Dar să nu se uite că generația șaizecistă a fost recomandată, ajutată, prefațată de corifeii criticii zise „proletcultiste” în frunte cu Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, D. Micu, Mihaela Gafița, ba chiar și de către un veteran monstru sacru precum G. Călinescu, un veteran simplu precum Al. Philippide, sau un politruc atât de puternic precum Mihai Beniuc, acesta aducând modificări în harta valorică cu subsecventa prăbușire a multor scriitorii din prima promoție comunistă. Și nu trebuie uitate aporturile criticilor din „generația războiului” (I. Negoieșcu, C. Regman, Șt. Aug. Doinaș și N. Balotă) care, cu unele disocieri, au sprijinit totuși masiv pe mai tinerii lor confrăți.

În cestălalt moment, al Eliberării Totale, criticii din generația șaizecistă s-au comportat altfel, deși era datoria lor să procedeze la o amplă acțiune de revizuire: s-au blocat în genere atât la adresa tinerilor pe care i-au echivalat cu insolentă, cât și față de cei chiar mai vârstnici decât ei înșiși care le stricau imaginea pe care și-o făcuseră printr-o onorabilă muncă stăruitoare de mai bine de un sfert de veac. Campionul acestei atitudini, cu o influență nefastă pe toate planurile, mai ales în învățământ, este indiscutabil Eugen Simion, dar marele moment al eșecului de a încerca opere cuprinzătoare fără prealabilul proces de revizuire îl reprezintă *Dicționarul...* lui M. Zăciu, pe care acesta s-a încăpățânat să-l publice după Eliberare, rezultând din această zădărnice un hibrid derutant practic vorbind de nefolosit, precum orice carte din domeniul literaturii, concepută în vechiul regim și redactată pentru a înfrunța diferitele cenzuri, dar care apare în noul regim și este măcar grav omisă, lacunară și, ca atare, falsificatoare.

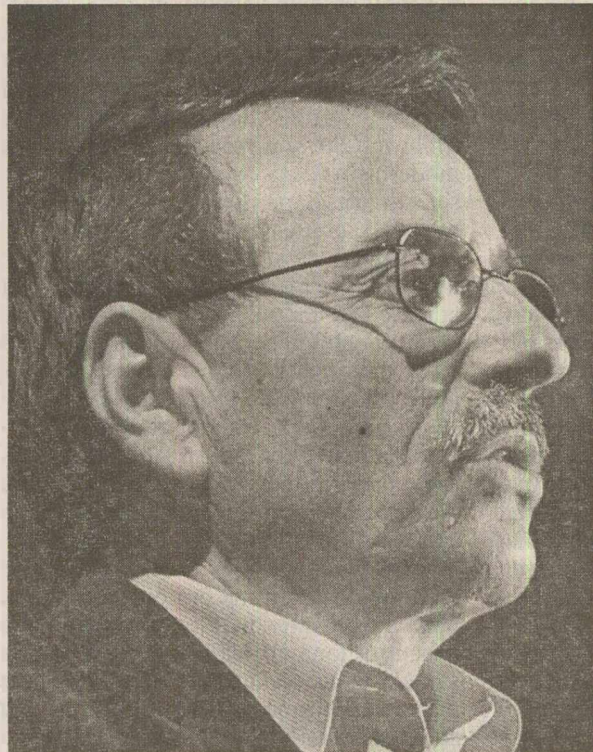
...Și nu e singura! Dar întrebarea e: cum ar putea fi ea totuși folosită ca mijloc de educație măcar didactică de cei care sunt chemați, prin meserie, să facă educația noilor generații, dar și celor care vor să se reformeze în principii pentru a înfrunța și noul fatalmente inexistent în această carte?



# FENOMENOLOGIA

(fragment)

PETRU CIMPOEȘU



Se spune că mai întâi acolo a fost o stână. Pe plătoul din spatele bisericii e cimitirul, alcătuit din numai câteva morminte. Mai la deal, pe o terasă despădurită, se vedeau câteva mormane de moloz, ce mai rămăsese din fostele anexe. După incendiu, călugării se mutaseră pe coasta vestică a muntelui, unde și-au săpat grote în malul argilos, ferit de vânt, al unui pîrîu care curge spre Bolătău, loc cunoscut pînă azi sub numele de Chilizii.

Prima dată cînd am fost acolo, pe la jumătatea anilor șaptezeci ai secolului trecut, biserica încă nu fusese restaurată. Eram curios să văd mormîntul „fratelui Teofil”, despre care auzisem o sumedenie de zvonuri mai mult sau mai puțin fanteziste, și cu această ocazie am putut reconstitui primele zile petrecute de Doru Ifrim alături de călugări. Povestea lui s-a păstrat, nu știu cît de fidel, e un fel de tezaur al locului, iar călugării bătrîni o spun pînă azi celor care urcă pe Stirihoi. A fost o vreme cînd era chiar periculos să o știi, deși în ultimii ani măsurile luate de comuniști împotriva celor care o răspîndeau nu mai erau atît de severe ca în anii terorii staliniste.

Pînă atunci nu urcase niciodată la Stirihoi și e foarte probabil că nici nu știa cu precizie unde se află. Iar fiindcă se ferea să fie recunoscut, nu a cerut ajutorul nimănui. A rătăcit mai multe zile prin pădure, îmbrăcat în straiete țărănești mirosind a fum și a bălegar pe care și le procurase în piața de vechituri și purtînd pe umeri rucsacul în care, pe lîngă alimente, pusese ceară pentru lumînări și cîteva sticle de petrol lampant. Călugării îi primiră darurile cu destulă reținere, nu-l întrebă nici măcar cum îl cheamă, iar cînd le spuse că s-a rătăcit, clătinară din cap a neîncredere. Severi și tăcuți, cînd scoteau cîte o vorbă o spuneau repezit, de parcă ar fi fost certați. Poate că nici nu aveau nevoie să-l creadă sau nu, dar, pînă să judece motivele care-l aduseseră aici, îl pofțiră la masă. Nu-l luă la slujba din seara aceea, iar a doua zi îl lăsară să doarmă pînă tîrziu. Așa era rînduiala, să ajute pe oricine le cere ajutorul și să-l găzduiască trei zile, fără să întrebe nimic. Dar dacă acela voia să rămînă mai mult timp, era dator mai întâi să-și mărturisească păcatele. În seara următoare, după ce vorbiră mult între ei și se încredințară că nu era unul din cei de care se temeau, îl prezentară părintelui Emilian.

Sălașul starețului se afla tot într-o grotă ceva mai încăpătoare și situată la oarecare distanță de a celorlalți călugări. Anii petrecuți în pustie îi înăsprișeră trăsăturile feței și-l arătau mai bătrîn decît era în realitate. Un moșneag cu o barbă lungă, sură și trupul mărunt și uscat, pentru umerii căruia rasa dintr-o stofă aspră, un fel de suman, părea prea grea. Sub sprîncenele moi, ochii albaștri, cu pleoape ușor lăsate, nu erau mari, însă păreau astfel în comparație

S-a născut în anul 1952 la Vaslui. Ca formație, este inginer petrolist. A debutat editorial în anul 1983. După publicarea cîtorva romane mai puțin observate de critică, a cunoscut un important succes după apariția volumului *Simion Liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni* primește Premiul Uniunii Scriitorilor pe 2001, performanță reeditată cu *Christina Domestica și Vinătorii de suflete* în 2006. Tradus în limba cehă, *Simion Liftnicul* a primit premiul pentru cea mai bună carte a anului 2007 în Republica Cehă.

cu dimensiunile feței. După ce făcu molifta, se așeză pe un taburet. Doru Ifrim rămăsese în genunchi. Nu se mai spovedise niciodată, nu știa cum să înceapă, ce ar urma să facă, tăcea. Tăcea și starețul, cu minile împreunate în poală, privindu-l, dar parcă cu gîndul în altă parte.

- Părinte, eu nu cred în Dumnezeu, zise.  
- Dar dacă l-ai vedea, ai crede?  
- Doar nu e ceva care se vede!  
- Aha! Bine măcar că știi ce nu e. Dacă l-ai vedea ai crede, iar dacă l-ai gusta, nu ai crede, zise starețul dezamăgit. Dar să știi că sunt unii care îl gustă, îi mănîncă trupul și îi beau sîngele, și astfel îl cunosc fără să-l vadă.

- Crezi că l-aș putea cunoaște și eu vreodată?  
- Dacă într-adevăr vrei asta, are să te ajute Dumnezeu.

- Cum?  
- Nu știu. Așa cum i-a ajutat și pe alții ca tine.  
Se gîndea poate la sine însuși. Unii dintre cei cu care am discutat erau convinși că părintele Emilian știuse de la bun început cu cine avea de a face, fiindcă era clarvăzător. Alții însă susțin că abia în noaptea care a urmat starețul a avut un vis și, drept urmare, le-a spus fraților că noul venit va reconstrui cîndva biserica și mănăstirea.

Opinia mea este că nevoia de confirmare și dorința lor de a fi părtași unui miracol îi face să exagereze. Pare mai rezonabil să admitem că un rol decisiv în cursul ulterior al împlinirilor i-a revenit vecinei de palier a lui Doru Ifrim, *madam* Nazarevici. Deși teoretic nu ne-am aștepta ca văduva unui pilot militar de aviație să manifeste interes pentru cele sfînte. Mă rog, e un punct de vedere, mai pot fi și altele. De exemplu, putem admite că nu neapărat nevoia de a-și mîntui sufletul a determinat-o pe *madam* Nazarevici să urce la Stirihoi, ci simpla dorință de a face o plimbare. O drumeție de cîteva ore, într-o frumoasă zi de primăvară, puțin după jumătatea lui aprilie, mai precis în Duminica Floriilor. De la plecarea lui Doru Ifrim în concediu medical trecuseră totuși mai multe săptămîni și nimeni nu putuse afla ce s-a întîmplat cu el.

Poate vă întrebați de ce îi spun *madam* Nazarevici și nu doamna Florica, așa cum o chema de fapt. Deoarece ea însăși, atunci cînd se referea la sine, folosea, în semn de respect față de fostul soț, apelativul „*madam* Nazarevici”. De exemplu, atunci cînd răspundea la telefon, spunea:

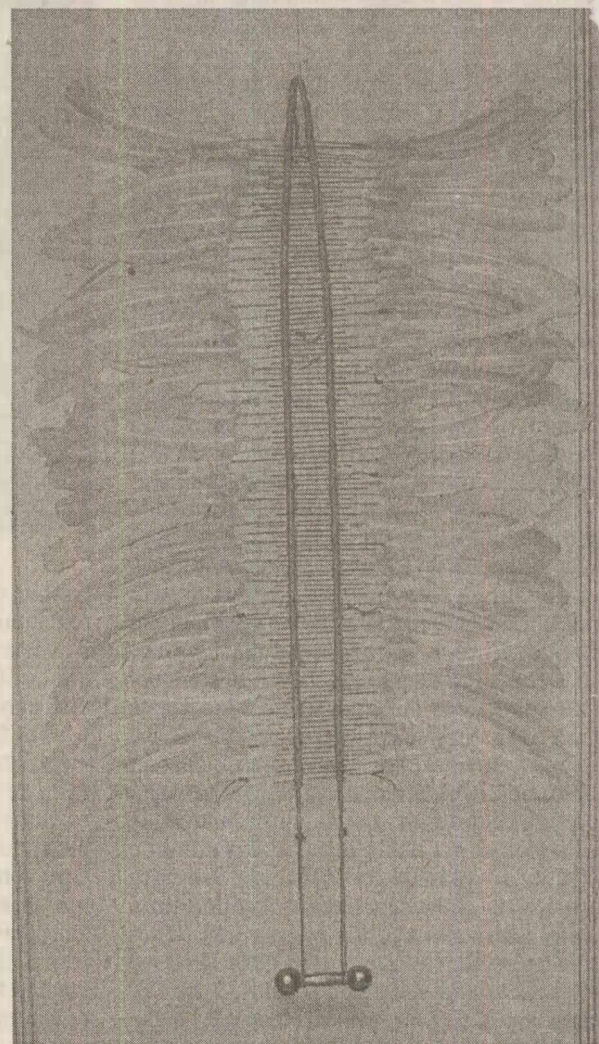
- Alo? Da? *Madam* Nazarevici la telefon!  
Nu era singura ei problemă. Cealaltă problemă era că vorbea deseori singură, ca și cum ar fi vorbit cu cineva – și vom vedea cît de important se va dovedi acest lucru.

*Madam* Nazarevici era o femeie plinuță de vreo cincizeci de ani, cu un pic de gușă endemică, de altfel frecventă în zonă, dar foarte evlavioasă – nu lipsea aproape niciodată de la liturgia duminicală, ținea postul Paștilor și al Crăciunului, se spovedea și se împărțea cu regularitate etc. Prin intermediul acestor ritualuri, *madam* Nazarevici credea că ține în continuare legătura cu fostul ei soț care căzuse la datorie cu tot cu avionul pe care îl pilota. *Madam* Nazarevici își reprezenta lumea cealaltă sub forma unui abur imens în care plutesc, ca niște baloane meteorologice, sufletele celor plecați din lumea noastră.

Dintr-un astfel de balon, sufletul fostului pilot de aviație o supraveghea în permanentă și-i transmitea anumite mesaje, fie sub forma viselor, fie sub forma unor idei inspirate care-i veneau instantaneu în minte, despre ce are de făcut sau ce nu are voie să facă. Cu cîteva ani în urmă, fostul domn Nazarevici îi transmisese obligația de a se prezenta la fiecare slujbă duminicală, de a ține zilele de post și de a se spovedi periodic etc., totul în scopul de a-și apăra castitatea și a ajunge pe lumea cealaltă cu sufletul curat.

Din punct de vedere fenomenologic, faptul că o astfel de reprezentare este de două sau de trei ori improprie nu-i diminuează cîtuși de puțin semnificația. Spre deosebire de metafizică, fenomenologia nu se preocupă de absolut și nu pretinde să știe ce sunt esențele. Jean-Luc Marion, un fenomenolog la modă azi, o spune răsplat: „esențialul e invizibil. Adică inaccesibil percepției, completăm noi, fiindcă și mirosul e invizibil, fără să fie esențial. Iar întrucît fenomenologia se ocupă numai de fenomene, adică de ceea ce e accesibil simțurilor, va exclude din preocupările sale tot ce transgresează regulile comune ale manifestării. Aici ar trebui introdusă observația că prin fenomene se înțeleg, de asemenea, dorințele credințele sau ideile, care, potrivit psihologiei descriptive, deși aparent lipsite de reprezentare, sunt orientate spre un conținut, conțin în sine ceva ca obiect intențional.

În dimineața din Duminica Floriilor, *madam* Nazarevici a pornit spre Stirihoi purtînd în mînă o sacoșă cu merinde și cîteva fire de busuioc pe care le cumpărase din piață, fără a bănui vreo clipă că de fapt fusese menită să ducă la îndeplinire un anumit plan divin. Scopul ei imediat nu era altul decît să se bucure de o zi frumoasă de primăvară. A pornit în zori, cînd ceața încă nu se ridicase, iar în drum spre Zemeș a ajuns-o din urmă un camion al întreprinderii de foraj, care transporta niște scule pentru o sondă din Tașbuga. Șoferul de pe camion provenea din satul Solonț, același în care se născuse și *madam* Nazarevici, numai că era mult mai tînăr decît ea, și pe drum au discutat despre motivele pentru care, în pătura de lîngă Solonț, aproape în fiecare lună se găsește cite un om spînzurat. Convingerea formulată





# INVIZIBILULUI

Proză

de *madam Nazarevici* era că oamenii aceia se sinucid din cauza greutăților vieții.

- Da, doamnă, o completă șoferul cu aerul că știe el mai bine, dar și eu am tot felul de greutăți. Știți dumneavoastră că am acasă cinci copii și în fiecare zi trebuie să mă gândesc ce le dau de mâncare? Darăștia beau prea mult, beau pînă își pierd mințile și de-aia își pun ștreangul!

Din locul unde o lăsase camionul mai erau de urcat câteva sute de metri, dar ajunsese oricum prea devreme, așa încît nu avea motive să se grăbească. Ceața acoperea ca o plapumă albă întreaga vale a Tazlăului Sărat, prelingîndu-se dincolo de Găzările și mai departe, pînă unde privirea nu mai reușea să răzbată, dar, de la jumătatea coastei în sus, coamele și văile muntelui se profilau într-un desen clar, cu contururi precise. În urma ei se apropiau dinspre Chilia trei călugări; doi dintre ei mergeau în față, iar al treilea venea la oarecare distanță. Duceau în spate legături de lemne uscate pentru foc, căci părintele Emilian le dăduse canon pentru ziua aceea să se ocupe de mîncarea credincioșilor veniți la slujbă. Cînd cei doi ajunseră în dreptul ei, îi dădură binețe, fără să intre propriu-zis în vorbă. Al treilea, îmbrăcat în altfel de haine, care nici nu erau propriu-zis călugărești, trecu mai tîrziu pe lîngă ea fără să-i vorbească, cu capul aplecat și încercînd să-și ascundă chipul după legătura de lemne de pe umăr. Chiar și așa, *madam Nazarevici* privi cu luare-aminte în urma lui, deși nu e deloc sigur că-l recunoscuse încă din acel prim moment. Doar că se opri o clipă în drum, să admire peisajul, parcă ar fi vrut să spună ceva.

- Mi s-a părut, zise încet *madam Nazarevici* pentru sine însăși.

- Ce ți s-a părut? întrebă apoi tot ea.

- Eh, nimic. Ia uite ce frumos s-a așternut ceața în vale, parcă ar fi vată de zahăr!... răspunse tot ea.

Deși într-adevăr așa se așternuse, această din urmă remarcă o mîhni un pic pe *madam Nazarevici*, deoarece îi amintea de ultima plimbare cu pilotul de avion, cînd au mers împreună la iarmaroc și el i-a dăruit vată de zahăr pe băț. Asta se întîmplase cu mult timp în urmă, mai precis înainte ca România să înțoracă armele împotriva Germaniei - și de atunci nu-l mai văzuse niciodată, decît în vis.

Deocamdată, *madam Nazarevici* își continuă drumul încercînd să nu-și umbrească buna dispoziție datorită acestei amintiri dureroase. Cînd ajunsese pe platoul unde se afla biserica (sau ce mai rămăsese din ea) descoperi cu plăcută surprindere că locul era plin de viață. Am spus la un moment dat că ajunsese prea devreme? Mi-am însușit involuntar punctul de vedere ale personajului însuși. Așa credea ea, așa am crezut și eu. Dar înaintea ei ajunseseră acolo bărbați și femei, unele dintre ele cu copii, săteni și orașeni deopotrivă, care trebaluiau prin curtea fostei mănăstiri. În aerul răcoros și proaspăt al dimineții, fiecare se străduia să fie de folos celorlalți, cu discreție și voie bună, chiar dacă se nimerea să mai și greșească. Călugării aduseseră pirostria, ceaune și două oale mari în care urma să fie pregătită mîncarea. În acest timp, între zidurile bisericii, părintele Emilian și alți cîțiva călugări începuseră cîntările Acatistului. Din cînd în cînd, starețul lăsa slujba și ieșea pe platou să verifice dacă pregătirile decurg cum trebuie. Unii pregăteau focul, alții curățau cu niște perii de sîrmă mesele din scînduri sprijinite pe țaruși bătuți direct în pămînt, alții aducea apă de la un izvor din apropiere, femeile clăteau și puneau în ordine castroanele din tablă și tacîmurile, tăiau ceapă și morcov, alegeau orezul sau fasolea și le puneau în vasele pentru cele două feluri de mîncare, cîțiva umblau de colo pînă dincolo fără nici o treabă, discutau cu însuflețire despre cum e mai bine, aprindeau lumînări în cimitir, pentru veșnica pomenire a celor răposați sau, îndemnați de vreun gînd cucernic, intrau în biserică și își făceau cruce. În sfîrșit, fiecare se simțea, în felul său, o persoană utilă și importantă. Cînd începu liturghia propriu-zisă, iar părintele Emilian strigă cu vocea lui limpede și puternică: *Binecuvîntat este Dumnezeuul nostru, todeauna, acum și pururea și în vecii vecilor, amin!*, lăsară lucrul și veniră în biserică pentru a se închina. Rămaseră în curte numai cei cîțiva care supra-

vegheau și întrețineau focul. Unul dintre ei, cel care nu purta haine de călugăr, stătea mai deoparte și aranja lemnele.

- Seamănă cu cineva cunoscut, deși acela nu avea barbă, își zise *madam Nazarevici*.

Își spuse aceste vorbe în șoaptă, fără să se gîndească vreo clipă la consecințe, după care se întoarse și îl mai privi o dată pe furis.

- Vai, dar e foarte tînăr! exclamă tot ea și tot în șoaptă.

- Dar poate nu e el, poate e o rudă a lui, se corectă după aceea *madam Nazarevici*, pesemne dîndu-și seama că fusese cam imprudentă.

- Nu, sigur este el! Dar cine e, de unde îl cunosc?

Acest dialog este în întregime imaginat, așadar o reprezentare de două virgulă cinci ori improprie. Asta înseamnă că n-am fost de față atunci cînd s-a produs, iar cuvintele pe care și le spunea *madam Na-*

și din acest motiv previzibilă, a fost că, foarte mirat de cele auzite, după plecarea părintelui *Mardare*, l-a chemat la sine pe *Doru Ifrim* și i-a vorbit în felul deschis în care obișnuia.

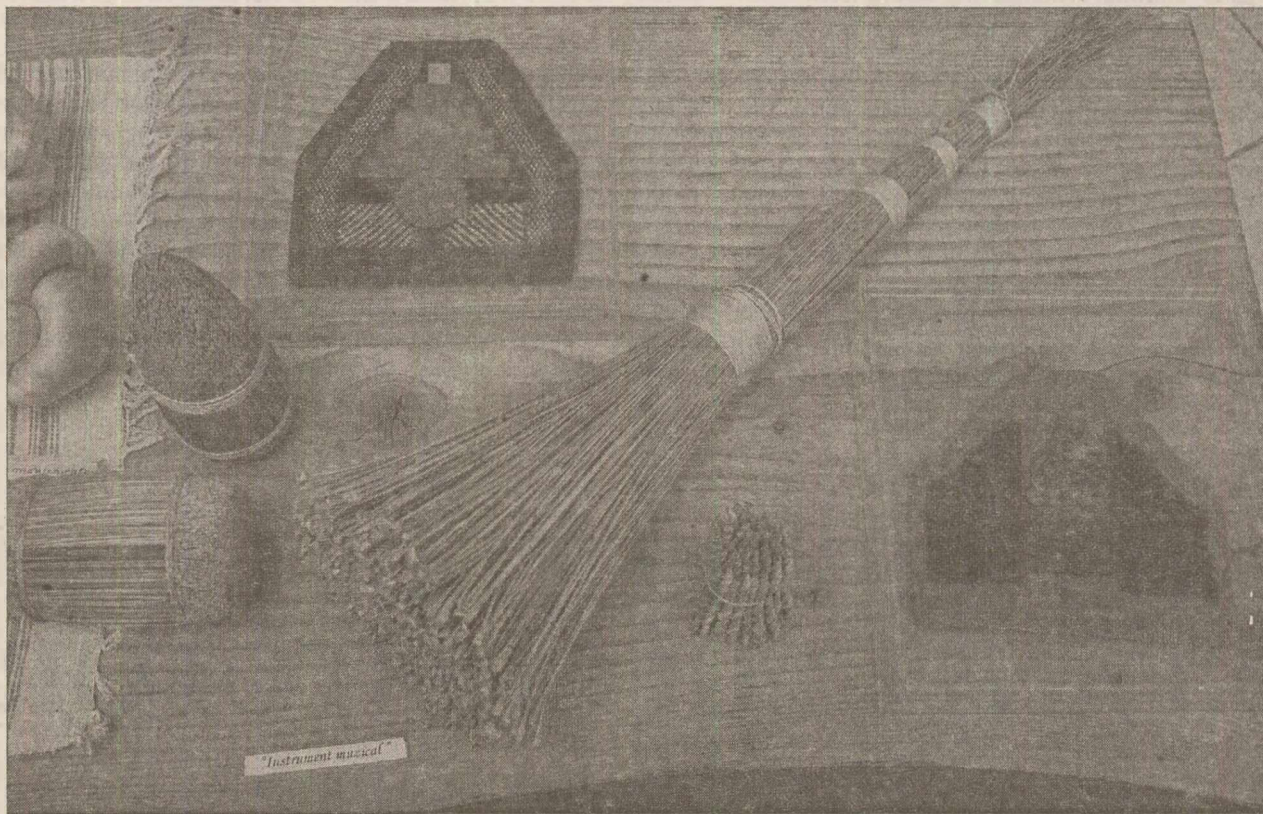
- Fiule, minciuna ucide sufletul, îi spuse cu voce scăzută, dar calmă. Domnul m-a certat pentru tine și sufletul meu e tulburat foarte, căci am avut din nou un vis. Se făcea că în turma Domnului intrase un lup îmbrăcat în haine de oaie.

- Da, părinte.

- Fiule, taina spovedaniei este taină sfîntă. Nimic nu e ascuns la Domnul. Mi-ai spus că ți-au murit părinții, mi-ai mărturisit că ai săvîrșit păcatul onaniei, ai recunoscut chiar că nu crezi în învierea Domnului nostru *Iisus Hristos*, dar ai uitat să adaugi că ești secretar de partid.

- Da, părinte.

- Am să mă rog pentru tine ca să nu mori, căci te afli în grea primejdie.



zarevici nu-i aparțin propriu-zis ei, ci mie. Totuși, câteva zile mai tîrziu, cînd *madam Nazarevici* s-a spovedit preotului paroh din *Lucăcești*, așa cum făcea de fiecare dată în ultima săptămînă a Postului Mare, i-a vorbit acestuia despre un activist de partid care s-ar fi infiltrat printre călugării de la *Stirihoi*. Nu că ar avea vreo importanță, dar e bine să reținem: preotul acela se numea *Mardare*. Înainte de război, preotul *Mardare* fusese legionar, iar după instalarea regimului comunist, de frică, a devenit colaborator al Securității. Totuși, în loc să-l denunțe pe *Doru Ifrim* direct la Securitate, așa cum ne-am fi așteptat, el a preferat să urce, îndată după aflarea veștii, la mănăstire și să se spovedească părintelui *Emilian*, scăpînd ca din întîmplare, printre alte păcate personale, și informația obținută de la *madam Nazarevici*.

În arhivele Securității nu s-au găsit nici un fel de documente care să indice că părintele *Emilian* ar fi fost colaborator al acestei temute instituții. Dar calculul părintelui *Mardare* s-a dovedit corect. El s-a adresat părintelui *Emilian* tocmai din cauză că îl ura. Și îl ura din cauză că, de la o vreme, enoriașii din *Lucăcești*, și așa din ce în ce mai puțin numeroși din cauza restricțiilor impuse de noul regim politic, în loc să participe la slujbele părintelui *Mardare*, urcau muntele la *Stirihoi*. Astfel încît, dacă părintele *Emilian* nu informa de îndată organele Securității că un activist de partid îmbrăcase haina monahală, putea fi acuzat de tăinuire și complicitate cu dușmanii poporului. Deși, după cum se spunea, părintele *Emilian* avea darul clarviziunii, el nu a putut descoperi la timp șiretlicul părintelui *Mardare*. Urmarea logică,

- Da, părinte.

- Fiule, după tot ce ți-am spus, mai vrei să te călugărești?

- Da, părinte.

- Te lepezi de Satana? Ești în stare să mărturisești pe Domnul?

- Da, părinte.

La prima vedere, răspunsul stereotip al lui *Doru Ifrim* poate să pară curios, dar să nu uităm că, novice fiind, se afla sub ascultare, iar fratele *Pavăl*, în grija căruia fusese dat, îl învățase nu numai psalmii pe de rost, ci și această regulă simplă a smereniei, că orice l-ar întreba starețul, să răspundă: da, părinte. Fiindcă acesta era primul pas spre tăierea vocii.

Puține zile mai tîrziu, cînd *Doru Ifrim* a depus jurămîntul și a fost tuns în călugărie, primind numele de *Teofil*, la slujbă au asistat și doi tovarăși de la Securitate. Urmarea se înțelege de la sine, deși e ceva mai complicată decît ne-am fi așteptat. După slujbă, fratele *Teofil* a fost săltat împreună cu starețul mănăstirii, iar în zilele următoare călugării au fost alungați de la *Chilia* și s-au împrăștiat care încotro. Numai fratele *Pavăl* a reușit să rămînă pe *Tășbuga*, dar renunțînd, cel puțin aparent, la călugărie. Se aciuă pe lîngă o stîină, încercînd să se facă folositor ciobanilor de acolo și așa l-am putut întîlni, prima oară, pe vremea cînd eu însumi eram inginer stagiar la *Trustul Petrolului din Moinești*, fără să știu că voi scrie vreodată povestea unui fost activist de partid care a devenit sfînt.



# CUM SĂ ENERVEZI UN BĂRBAT RECE

FELIX NICOLAU

A ajuns o chestie *trendy* să scrii despre cartea Ruxandrei Ceserceanu, *Nașterea dorințelor lichide*, Cartea românească, 2007. Donc, mi-am zis să fiu și eu o dată la modă...

Cum remarca autoarea însăși, cărțile ei stârnesc entuziasme sau crize de nervi. *Nașterea dorințelor lichide* a entuziasmat-o pe Sanda Cordoș, care a văzut în acest „lung și dens poem în proză[...] cel mai bun dintre volumele de proză de până acum” ale scriitoarei. La polul opus, enervați la culme, s-au plasat doi critici bucureșteni și unul clujevit. Mihai Iovănel s-a enervat pentru că proza ar fi dulcagă, însiropată. Paul Cernat a fost exasperat de frazele enorme, folosite cândva în romanele fluxului de conștiință, de stilul manierist și de ritualurile crotice vagi, anacronice. Victor Cubleşan a văzut în *Postbărbați* colecția alcătuită din 107 portrete de masculi fictivi, un studiu ratat despre bărbăție, probă a faptului că proza-torea habar n-ar avea despre sexul opus.

Acuma nu știu dacă o carte de ficțiune trebuie să atingă acrimia unui studiu de laborator. Fie ca tema cercetării și bărbăția.

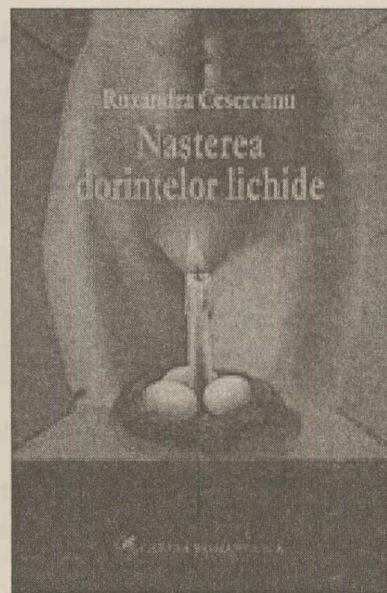
Adică nu cred că scriitoarea ar fi ieșit să se laude în târg cu vasta ei cunoaștere într-ale bărboșilor. Apoi scriitura *stream-of-consciousness* avea în vedere redarea procesului deviant, instabil, al gândirii. Poate că în cazul nostru ar fi mai bine să vorbim despre monolog interior, deși aici intenția este una pretins escistică – o dezbatere și o reconsiderare a unei iubiri intensificate prin expunere fizică, dar niciodată consumată. Mai există și o serie de piruete în jurul unui subiect tabu, anume incestul. Tot Paul Cernat era excedat de panseurile plate, „puerile”.

Eu aș spune că avem de-a face cu o scriere care supraviețuiește datorită chefului de joacă: tatonarea limitelor, sfidarea lor și cumintirea de ultim moment. Oare nu aici e de găsit farmecul literaturii autoarei clujene? În jocul de-a v-ați ascunselea cu prejudecățile? Un fel de perversitate inocentă. Cât despre sentințele risipite pe mai toate paginile, multe dintre ele sunt incitante sau gratuite la modul fain poetic: „Îmi plac bărbații, pentru că sunt locuibili și miros a gutuie”. Doi tineri se hârjonesc ca într-o

„amușinare câinească”, ca fiind la trup „nu prea coaptă, ci cam acrișoară”. El îi trimite scrisori în care își descrie frisoanele, iar ea își va aduce aminte peste ani de acel „cocteil de bărbat tânăr, cu care mă alcoolizam de la distanță”. Povestea lui *odio et amo* este derulată în scrisori diminutive ca ton, de unde și amuzamentul adesea insolit: „prăjitura mea, patina pentru tine este deja hidoasă”, „mi-e inima prichindea din pricina asta”. Și portretele groteschi ale postbărbaților sunt trasate cu tușe chicotite: „el era un bărbat libidinos ca un scuipat” ori „învârtea femeile ca pe niște inele, aruncându-le în aer, sărind prin ele, răsucindu-le” sau „el avea un chip de farfurie zâmbitoare, o barbă rotofeie și rozălie ca un fund de bebeluș”.

Când te joci la nesfârșit cu plastilina, ea își pierde flexibilitatea, se fărâmițează și se durifică. Așa se întâmplă și în cazul de față. Artista vrea să umple un pavilion de expoziție cu miniaturi ciufulite, năstrușnice, dar rămâne uneori fără materie primă. Degetele ei modelează atunci în aer, riscant. Și totuși, am citit cartea aceasta ca pe o **Educație sentimentală** postmodernă. Un exercițiu de stil și un experiment iluzionistic feminin, care îi poate face pe bărbați să se amuze sau să se bosumfle.

Și într-un fel, dar numai într-unul, punctul de plecare coincide cu cel din setul de scrisori, **Prenez soin de vous**, imaginat



de Sophie Calle pentru a 52-a Binală Venețiană, 2007. Un bărbat își părăsește iubita lăsându-i o scrisoare destul de vagă în finalul căreia o roagă să aibă grijă de ea. Abandonata trimite scrisoarea spre interpretare la 107 femei cu profesii diferite. Ce iese de acolo, vă puteți imagina.

## SUB PROTECȚIA SFÂNTULUI CRISTOFOR

DANIELA FIRESCU

Adrian Frățilă realizează în *Cățelul pământului* (Cartea românească, 2007), într-o manieră eclectică, combinație de fantasy și erudiție, o reinterpretare a parabolei biblice a potopului.

Traiectul romanului urmărește incursiunile profesorului Noe Ruget angajat într-o veritabilă „teorie a conspirației” ce se declanșează odată cu dispariția Arianei, femeia care a reușit să-l scoată din existența ternă, aproape parazitată pe care o cultivă intenționat și în care se complăce. Înzestrat cu „puteri supranaturale”, trăind într-un univers autist, Noe Ruget încearcă să stabilească o conexiune cu lumea exterioară prin intermediul cărților. Cărțile funcționează pentru el ca punct de reper, dar și de refugiu, ca într-un „Paradis personal”, ele sunt singurele capabile „să țină negurile la distanță”. Cețurile ce-l amenință sunt anihilate doar de nălucirile din cărți. Intrăm astfel într-un fantasy autohton, un veritabil *Waterworld* situat într-un timp arhaic, unde „oamenii pământului” și „creaturile acvatice” se luptă pentru supremație.

Ipoteze lansate de teoria profesorului trezesc interesul Serviciilor secrete, care îl contactează și îl introduc în „loja” inițiaților ce caută calea de acces spre poarta Infernului păzită de cățelul pământului. Fantezia debordantă a lui Noe Ruget atinge apogeul în teoria expusă în fața Generalului: „Visam lacuri mici, cu malarile înțesate de femei care sacrificau oameni, înecându-i sau arzându-i de vii și aruncându-i apoi în

apă(...) M-am visat răpit de aparate de zbor cum nu mai văzusem vreodată. Niște tipi voinici, îmbrăcați în costume solzoase, argintii, mă băteau pe spate și-mi spunau «batagâr». Acum vreo câțiva ani, am reușit să înțeleg ce înseamnă. Știam că în dacă «bag» înseamnă «apă». Iar «batagâr» ce credeți? Se traduce prin «lup-tător pentru apărarea apei». Cuvintele și visele au fost materialele mele de lucru. Restul l-a făcut fantezia. Imaginația mea bolnăvicioasă de poet ratat!”

Alternanța relitate – fantasy este aproape insesizabilă, semne oculte irump în permanență, în momentele cele mai neașteptate, pe aleile cimitirului, în discuțiile aparent banale cu amicii, în cuvintele unei cerșetoare ce îi șoptește „cave canem”, în viziunile despre sfântul Cristofor ale poetului Cornel, culminând cu cercetările profesorului Cătarin care descoperă identitatea dintre Cățelul pământului, Cerber, Anubis și Sfântul Cristofor.

Autorul recrează o atmosferă cu ecouri mateine sau desprinse parcă din *Gaițele* lui Al. Kirițescu, cheuri în criptă condimentate cu istorii bizare și personaje la fel: Iosifică ce trăiește într-un cavou își revendică originea din neam domnesc, Silc Mamițu și protejării sai care au dezvoltat o afacere mai mult decât profitabilă în cimitir, și între aceștia Noe Ruget, profesor ce a abandonat o carieră promițătoare.

Misterul revelat în finalul romanului se dovedește mai puțin spectaculos și cu atât mai dificil de suportat

pentru protagonist, dar mult mai ofertant estetic, prin jocul intertextual ce reia soluția enigmei din romanul lui John Fowles, *Magicianul*, al răzbunării sofisticate a fostei soții printr-o înscenare mai mult decât elaborată.

Al doilea microman integrat volumului, *Răpirea Europei*, coboară în cotidian și oferă o imagine critică a societății românești „ante-integrare”. Momentul integrării de altfel este pretextul unei analize lucide a stării de fapt. Demersul autorului se concentrează asupra „Institutului de cercetare”, organizație ce figurează la scară redusă confuzia, apatia ce domină întregul sistem. Relatarea se face din perspectiva lui Toader Ibrim – pion neînsemnat în mecanismul institutului, tipul inadaptablei, refractar la schimbare, blocat în trecut, lipsit de perspective. Existența sa este sintetizată prin paralela cu „șoarecele perognat”, vietate din deșerturile Americii de Nord care în momentele neprielnice se refugiază într-o stare de hibernare. Soluția aceasta pare perfectă pentru el „să intre automat într-o stare de letargie. Să se trezească din când în când și să analizeze situația. Dacă lucrurile s-ar prezenta bine, să se trezească de tot și să-și vadă de treburi ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.”, nu este însă și viabilă pentru că „situația” este neschimbată și amenință să se deterioreze în orice moment.

Povestea, inegală uneori, aduce în prim-plan aspectele controversate ale „confruntării” cu Europa, semnând nu atât pericolul pierderii unei identități, cât mai ales lipsa acesteia.



# UN CELEBRU MIT BALCANIC

Cartea străină  
Grete Tartler

**D**Recent a apărut romanul *Umbra*<sup>1</sup>, o modernă transpunere pe care Ismail Kadare o face mitului balcanic cunoscut între etnologi drept „călătoria fratelui mort” (existent și în limba română, în balada *Voica*). Cineaștii albanezi care ar fi trebuit să ecranizeze la Paris această poveste (întoarcerea din mormânt a fratelui Din-Konstandin, mort de ciumă, la blestemul „babei bătrâne” căreia îi promisese să-i aducă fata – pe sora lui, măritată în Anatólia – de două ori pe an) are prilejul să o cunoască pe Silvaine, o tânără actriță pariziană, pentru care iese de mai multe ori din „iadul comunist” și de care îl leagă o pasiune mereu nefinalizată. *Umbra* inces-tului amână mereu unirea celor care „dublează” personajele baladei. Așa cum Din-Konstandin își transformase crucea în armăsar, „pânza de pe ochi” în ipingele și „ducând mort pe viu”, o adusese pe sora sa „din cea Nadolie/ cea țară pustie”, tot astfel eroul lui Kadare transformă „lespedea de mormânt în avion” pentru a-și împlini destinul. Mormântul ar fi, se poate deduce, Balcanii – din care cu greu se iese și se revine inevitabil.

*Umbra* e un roman aparent fără mare suprafață epică – există numeroase paranteze poetice și rememorări –, dar cu o multitudine a sensurilor parabolice, un nor de posibile interpretări care dau textului dimensiuni dintre cele mai profunde (de exemplu, la o recepție a Ambasadei Albaniei la Paris, doi bătrâni îi relevă cineaștului faptul că în albaneză cuvântul

„mamă” își păstrează și sensul etimologic de „soră”). Jocul parabolice, iadul și întineric sunt, de altfel, obsesii de regăsit fără excepție în toate romanele lui Kadare.

Născut în Albania în 1936, cu studii de istorie și filologie la Tirana și Moscova, din 1990 stabilit în Franța (după ce a declarat că „dictatura și literatura autentică sunt incompatibile... scriitorul este dușmanul natural al dictaturii”), revenit în Albania în 2001, Ismail Kadare a știut să-și valorifice buna cunoaștere a comunismului în parabole scrise... mai ales pentru cititorul vestic. (Observi îndată că repetițiile și sublinierile sunt menite unui cititor mai puțin familiarizat cu „iadul” descris). În limba română au apărut deja, în traducerea lui Marius Dobrescu, fie la Polirom, fie la Humanitas câteva dintre titlurile cele mai importante<sup>2</sup>.

Astfel, coșmarul controlului totalitarist ce năpădește subconștientul oamenilor se află și la temelia *Palatului viselor*<sup>3</sup>. Poves-

tit, romanul e mai degrabă un poem (într-un palat al secretelor din Albania aflată sub dominația Imperiului Otoman erau strânse, sortate și analizate visele zecilor de mii de locuitori, deoarece interpretarea unuia dintre ele ar fi putut duce la salvarea țării de la dezastru), dar e totodată și o alegorie politică și, nu în ultimul rând, alegoria unui minister. Un minister unde domină teroarea, unde sunt aceleași din totdeauna privirile absente ale funcționarilor, liniștea întreruptă doar de fășăitul foilor din dosar, invidia dintre departamente. Palatul viselor mai lansează câteva teme de meditație: interpretarea greșită poate să ducă la dezastru; somnul e un „hău înfricoșător” etc. Romanul a fost conceput cu umor, dar atmosfera întunecată se strecoară de pretutindeni (așa cum în orice minister e greu să-ți păstrezi umorul). De altfel, crearea atmosferei sumbre, absurditatea halucinantă, groaza care împietrește sufletele sunt specialitatea una-

nim recunoscută a autorului *Generalului armatei moarte*<sup>4</sup>, a celui care a descris în *Noiembrie în capitală* sau în *Cronica de piatră* sfârșitul de război mondial.

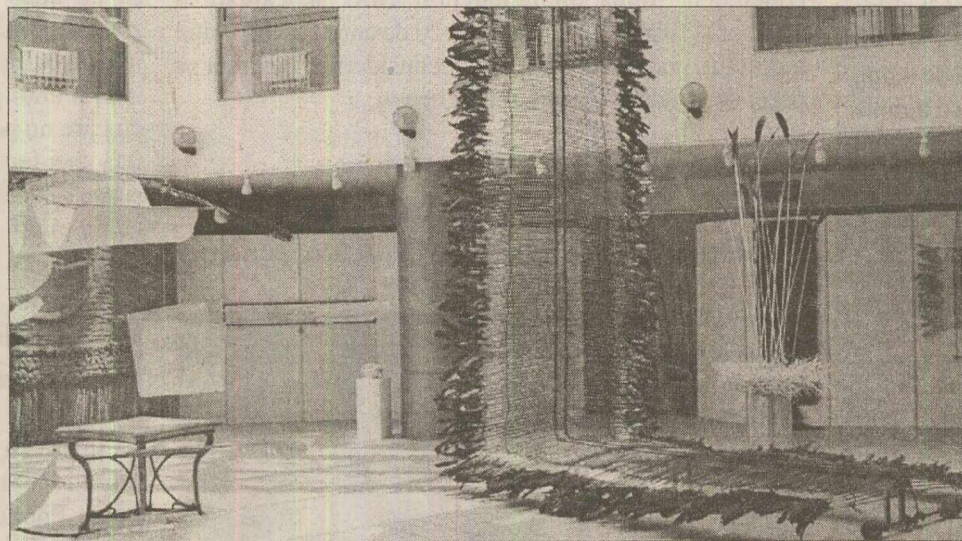
În romanul *Piramida*, istoria se derulează în Egiptul antic, faraonii fiind deseori asociați, în zilele noastre, cu dictatorii comuniști. (În Albania, după moartea lui Enver Hodja, fusese construită o piramidă pentru pomenirea acestuia). Planurile grandioase, paranoia, nesiguranța, arbitrarul, dar și umorul, spiritul sardonice apropiate această multifățetată poveste de comedia politică. Se vede limpede că spațiul în care Kadare a dorit să-și creeze alegoriile e mai vast decât imperiile geografice, fiind, după propria sa declarație, iadul – ascuns în legi.

<sup>1</sup> Ismail Kadare, *Umbra*, traducere de Marius Dobrescu, editura Humanitas 2007

<sup>2</sup> Pe lângă romanele evocate în această cronică au mai apărut în traducerea lui Marius Dobrescu *Florile înghețate din martie*, Polirom 2003, *Aprilie spulberat*, Polirom 2004, *Fiii lui Agamemnon și Succesorul*, Polirom 2005, *Anul negru și Concurs de frumusețe masculină la Stâncile Blestemate*, Polirom 2006.

<sup>3</sup> Ismail Kadare, *Palatul viselor*, traducere de Marius Dobrescu, editura Humanitas 2007

<sup>4</sup> Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*, traducere de Marius Dobrescu, editura Polirom 2002



## Politica la zi

# EXTINDEREA DOMENIULUI LUPTEI

BOGDAN TEODORESCU

**S**oluția adoptată în Kosovo a generat așteptările ei valuri și spre România, țară care a făcut de vroco 12 ani din stabilitatea etnică un model de export. Prezența UDMR la guvernare din 1996 până acum (chiar dacă între 2001 și 2004 a fost mai discretă) a demontat serios discursul ultranaționalistilor maghiari dinăuntru și dinafară referitor la aspirarea minorităților în România.

Nu vreau să discut despre soluția politicii externe românești sau despre solicitarea UDMR referitoare la recunoașterea sau nu a proaspetei republici balcanice. Mă voi referi la consecințele acestor fapte în plan intern și cum planul intern, anul acesta, este plan electoral, mă voi referi la alegeri și la bazine de vot.

Folosirea modelului kosovar pentru a crea o anumită stare de spirit în România are istorie. Se poate afirma că Emil Constantinescu a pierdut definitiv șansa de a fi reales atunci când a susținut cauza americană în 1999, militând pentru dreptul avioanelor NATO care bom-

bardau teritoriul iugoslav să intre în spațiul nostru aerian. A fost hulit atunci de Iliescu și de Meleşcanu, amândoi șefi de partide de opoziție, de Vadim Tudor și de o bună parte din presă și din societatea civilă. Cel mai grav, a fost părăsit în bloc de votantul din Banat, principalul său fioc electoral. Unul dintre motivele pentru care românul a simpatizat cu cauza sârbă a fost similitudinea, desigur forțată, între situația din Kosovo și cea din Harghita și Covasna. *Dacă secuii fac vreo prostie la ei acolo, vin americanii și ne bombardează Bucureștii*, era teza centrală a acestei spaime.

Nu ne-a bombardat nimeni Capitala, poate numai domnul Videanu cu borduri, am intrat și în NATO, am trimis trupe în Asia și Balcani, am intrat și în UE și, iată, aceeași frică apare din nou. *Se creează un precedent* este fraza favorită a zilei. Se poate discuta mult despre lipsa de abilitate a politicianului român care a înviat tema precedentului fără ca nimeni să i-o ceară sau să i-o impună. Se poate discuta de asemenea de stupiditatea im-

pardonabilă a lui Mircea Geoană care, disperat de candidatura lui Năstase la Consiliul Național, inventează moțiuni după moțiuni ca să arate că el e șeful și acum se joacă de-a criza interetnică în România, cerând căderea guvernului pentru că UDMR susține independența Kosovo. Aceasta în condițiile în care politica guvernamentală nu a fost afectată de cererea UDMR. România nu a recunoscut Kosovo. Interesantă însă este renașterea lui Vadim Tudor, deja prezent pe toate posturile ca în zilele lui bune. Bun vorbitor și abil manipulator, Vadim Tudor a obținut scorurile în alegeri exclusiv datorită discursurilor sale televizate. Disparația sa din ultimul an a cauzat o scădere amenințătoare pentru PRM, care s-a trezit la europarlamentare în afara pragului. Ținta electorală spre care se poate orienta Vadim și împicit PRM-ul este undeva între 12 și 15%, diminuată însă de lipsa mizei naționaliste. Acum această miză poate fi recreată. UDMR-ul poate fi din nou transformat în sperietoare și o campanie împotriva devine fezabilă. Cine câștigă de aici? În primul rând UDMR-ul... Fiind agresat și, prin el, o bună parte din comunitate, votanții unguri se vor stânga în jurul pavezei politice. Mai mult, ipoteza migrării voturilor spre PCM, celălalt partid

maghiar care le-a cauzat atâtea probleme în toamnă, se reduce drastic, fiindcă nimeni din comunitate nu-și va permite riscul ca, într-o asemenea atmosferă, să nu aibă nici un partid în Parlamentul de la București. Mai poate câștiga PRM-ul care se reaşază pe axă cu UDMR-ul și polemizează cu acesta pe tema națională și eventual saltă peste prag. Cine pierde? Cel mai probabil, PDL care este colec-torul voturilor scăpate atât de PSD, din cauza politicii lui Geoană, cât și de PRM, din cauza tăcerii lui Vadim. O revenire a echipei vechi în conducerea PSD și o infuzie de subiecte naționaliste în pânza lui Vadim pot încurca major planurile guvernamentale ale Elenei Udrea și colegilor săi. Este de așteptat deci ca liderii PDL să joace și cartea anti-maghiară în următoarele săptămâni. Singura problemă este că niciodată nu, o vor putea face atât de intens ca Vadim (pentru PDL există și un PPE la Bruxelles care nu agreează foarte tare excesele în zona naționalistă) și oricum, în politică, oamenii preferă originalele. Doar dacă acestea dispar se mulțumesc și cu imitații.



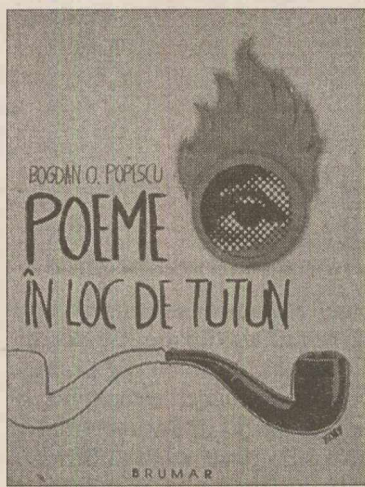
# FANTOMELE LUI ODI ȘI SINI SE NUMESC, MAI NOU, NICKY ȘI ELLA

## Scriitorul și trupul său

carte gândită și alcătuită de Marta Petreu,  
Editura Apostrof

O carte care se citește cu interes pentru că Marta Petreu a convocat peste 40 de scriitori să vorbească despre relația lor cu propriul trup dar mai ales cu boalele care-l macină. Întrebările se referă așadar mai ales la boala: care vă plac, de care vă temeți, ce boli ați proiectat în cărți și când ați fost la medic ultima dată și cu ce rezultate. Cei întrebați răspund în general profund sau spiritual, iar surprizele nu lipsesc. O întrebare interesantă este aceea referitoare la bolnavul preferat din literatură. Mulți îl indică pe Hans Castorp, Gabriela Melinescu pe Bacovia, Dora Pavel îl alege pe bolnavul de iubire Cayetano Delaura al lui Marquez care nu reușește să se molipsească de lepră, Gh. Schwartz pe... Schwartz. La capitolul „ce boli vă plac” tot Gh. Schwartz dă răspunsul cel mai interesant: i-ar plăcea enorm să fie oligofren. Destui autori ocolesc răspunsurile directe și se pierd în beletristică, scriind chiar poeme. În ceea ce mă privește, l-am ales ca bolnav favorit pe *Bolnavul închipuit*. Pentru că e sănătos. Ceea ce dorim și celor 40 de interlocutori ai Martei Petreu, ca să mai poată scrie.

Bogdan O. Popescu  
**Poeme în loc de tutun**  
Editura Brumar, poezie



Din fericire pentru el și pentru cititorii săi, Bogdan O. Popescu nu este unul dintre acei savanți care practică poezia ca hobby. Strălucit neurolog, (încă) tânărul autor este un poet care se ia în serios. Acest volum, apărut în splendide condiții grafice grație aportului lui Mihai Zgondoiu, este substanțial și totodată divers. Unitatea

cărții e dată de tonul cel mai adesea elegiac, pe care autorul știe să îl tempereze cu ironic și autoironic de calitate. Dotat cu forță vizionară și capacitate de a abstractiza, îndată ce simte că „decoleză” din real, Bogdan O. Popescu revine cu un zîmbet, poate prea modest, la lucrurile simple și tangibile. Cite un accent pamfletar (*o țară de mașini stricate*) este stins între enunțuri gingașe. De fumat s-a putut lăsa Bogdan O. Popescu, de poezie va rămâne veșnic dependent.

Paul Dugneanu  
**Gheorghe Pituț, devenirea poetică**  
Editura Muzeului național  
al Literaturii Române, critică

Volumul, destul de succint, este unul dens și poate fi citit cu folos nu numai ca o monografie dedicată poetului Gheorghe Pituț (1940-1991), ci și ca unul care face, prin capitolul de repere biografice, o panoramă a vieții literare din ultimele două decenii ale comunismului. Gh.

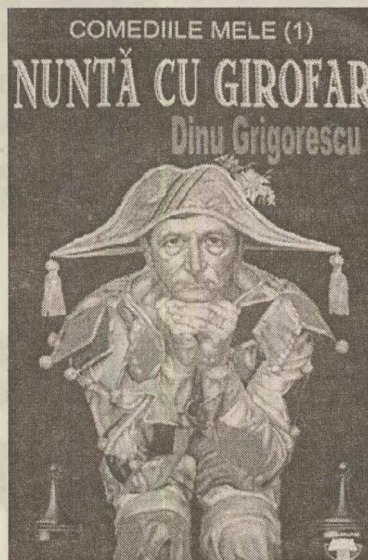
## HORIA GÂRBEA

Pituț a fost foarte implicat în forfota acestei lumi, suferind destul, dar cucerindu-și un loc în memoria contemporanilor. Comentariul poeziei este precis și aplicat, fără nici o exagerare a meritelor poetului, sprijinit pe citate numeroase și elocvente. Poezia lui Gheorghe Pituț, în *devenirea* ei pe care o urmărește atent Paul Dugneanu, este una mai profundă decât se întrevede la prima lectură, mai ales a sonetelor cu rime sonore și monotone. Criticul are meritul de a demonstra acest lucru în mod concludent, după un remarcabil efort de căutare a surselor și filiațiilor. La aproape 20 de ani de la dispariția autorului, poezia lui Pituț este reconsiderată, pe drept se pare, de strădania lui Paul Dugneanu.

Dinu Grigorescu  
**Nuntă cu girofar**

Editura Karta-Graphic Ploiești, Teatru

Pe Dinu Grigorescu îl întâlnesc peste tot: ori e ubicuu, ori ne potrivim la trasee (Sinaia, Bușteni, Ploiești, China), dar cel mai des îl întâlnesc în spațiul comediei. În teatru, arhitectul de pe Zamora este exclusiv comediograf, iar piesele lui sînt niște farse extinse și excesive, cu o mare vitalitate a personajelor și cu mare chef de replici pontoase și onomastică antecaragialească, de pe la Alecsandri: *Bambina*, *Termopan*, *Moșăilă*, *Sforăilă*, *Ronaldo*, *Henț* etc. *Fantomele* lui Odi și Sini care bîntuie Casa Poporului, închiriată de infractori pentru o „nuntă cu girofar”, se numesc, mai nou, Nicky și Ella! Piesa face parte dintr-o trilogie a nunților care mai cuprinde *Nuntă cu dar* și *Nuntă cu miliardar* și adună, concentrează, îndeasă pe parcursul celor trei acte o grămadă de aluzii la întâmplări scandaloase și absurde ale contemporaneității imediate. Pe unele le-am uitat, altele s-au repetat mereu, unele personaje (contesa raportoare europeană) au rămas în albumele tranziției de dinainte de integrare, iar altele stau încă țanțoșe pe sticla televizoarelor. Dinu Grigorescu le toacă și le amestecă pe toate într-o uriașă pizza de actualitate, împreună cu un sac de condimente.



Ion Beldeanu  
**Bucovina care ne doare**  
Editura Mușatinii, publicistică

Citind cartea lui Ion Beldeanu, o culegere de articole dedicate unei singure teme, un om cu minimă sensibilitate are un sentiment de vinovăție. Cît știm despre ce se întâmplă în Bucovina, în cea care nu mai aparține României, ce facem, oricît de puțin, pentru a ajuta românii de acolo și pe cei care, din țară, asemeni lui Ion Beldeanu,

caută să sprijine cu ceva existența lor năpăstuită? Volumul este un dosar scris în cunoștință de cauză, cu disperare și fără resemnare, dar este o atitudine singulară care se izbește de ziduri mult prea groase: indiferența ucraineană, indiferența și neputința autorităților române. De la profesori sancționați pentru că au adus în școli ziare românești la interdicțiile impuse lui Ion Beldeanu însuși, culminând cu aceea de a intra în Ucraina, avem istoria unui șir de abuzuri de care nu ai cui să te plîngi cu care nu poți lupta decât cu furia cuvîntului. Puțin în fața unei forțe strivitoare și cinice. Totuși autorul încearcă și dacă, eventual, nu ar fi atît de singur, s-ar schimba ceva cît de puțin.



Ronald Gasparic  
**Rămîn pămînt de soare**  
Editura Paralela 45, poezie

În prefețele volumului, poetul Cezar Ivănescu și prozatorul Vasile Andru vorbesc despre mitul poetului jertfit tînăr. Poetul Ronald Gasparic (1970-1991) a fost victima unui omor *mioritic*, încheindu-și foarte timpuriu și nedrept viața și posibilă carieră literară. Versurile rămase în urma lui au fost publicate în două volume anterioare, pe care culegerea de față le reia și le adaugă un nou ciclu, pînă acum inedit. Sînt de asemeni reproduse referințe critice despre opera sa, destul de întinsă față de timpul scurt oferit de destin nenorocosului poet. Ronald Gasparic a fost fără îndoială un tînăr talentat și preocupat adînc de poezie și de religie. Textele sale, cu amprentă mistică evidentă, impresionează și tulbură prin indicarea unui viitor doar vag previzibil, rămas pentru totdeauna necunoscut nouă.

Maria Toma  
**Clepsidra vie**  
Editura Tracus arte, poezie

După mai multe volume publicate, poezie și proză, Maria Toma propune o nouă culegere de versuri inedite cu miza pe un lirism discret, intimist. Este desigur un jurnal sentimental sub forma unor efuziuni poetice lipsite de stridențe și de orice preocupare pentru sincronizarea cu discursul în curs de canonizare al momentului. Maria Toma scrie cu seriozitate pentru a fixa, ca pe o placă fotografică, o mișcare de o clipă pe care, apoi, să o revadă cu nostalgie. *Rostesc cuvinte albe sperînd să opresc timpul* mărturisește cu franchețe autoarca. Poezia ei se dorește o clepsidră vie, care să nu înregistreze pasiv trecerea timpului, ci să intervină în modelarea duratei. Poeta încearcă nu să aglomereze metaforele care îi apar mereu ca niște tentații, ci, dimpotrivă, să rarefieze discursul și să-l simplifice.



# UN DOCUMENTAR DE ACTUALITATE: RĂZBOI PE CALEA UNDELOR

CĂLIN STĂNCULESCU

academice, racolat colaborator și complice al Securității, sau calea deschisă de ancheta în cazul Litvinenko, ce atestă utilizarea unui aparat mobil de iradiere.

Autor remarcabil din rândul cineaștilor noului val românesc, Alexandru Solomon a fost atras la începutul carierei de filmul experimental și de avangarda românească. În ultimii cinci ani, atașamentul față de subiecte de mare impact cultural sau istoric l-au propulsat pe Alexandru Solomon în loja documentariștilor interesați și de succesul de public al filmelor sale.

În 2003, Alexandru Solomon realiza *Franzela exilului*, film dedicat ultimilor ani trăiți de Ion Luca Caragiale la Berlin, pentru ca în 2005 autorul să ne ofere o incitantă docudramă cu Marele Jaf comunist, pelicula hold-upului realizat de foști mari activiști de partid, deveniți peste noapte vajnici sioniști.

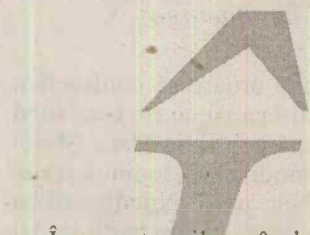
*Război pe calea undelor* completează în mod fericit un program de autor, cu multe proiecte în cap, deloc indiferent la marile probleme ale prezentului, cărora nu trebuie să le ofere neapărat și răspunsuri. Se pare că realitatea zilelor noastre oferă prea multe răspunsuri... dar nu toate corecte.

Post scriptum

Se pregătește de premieră primul film

românesc al anului 2008. El se numește *Legiunea străină* și este semnat de Mircea Daneliuc, un autor incomed în tot ceea ce face sau scrie. Filmul este o radiografie crudă a prezentului, în care se regăesc multe dintre laitmotivele societății românești aflate într-un dialog mai mult sau mai puțin precar cu restul lumii și mai ales cu Europa.

La cinematograful Studio se deschide vineri, 8 februarie, o interesantă expoziție ce reunește trofeele primite de cineaștii români în decursul anului trecut. Este o ocazie pentru cinefili de a vedea pe viu cum arată Palme d'Or. Dar tot așa este posibil ca expoziția să nu fie completă, deoarece n-a așteptat premiile Cesar. Cine știe?



În aceste zile, când se pune sub semnul întrebării existența și misiunea CNSAS-ului, filmul lui Alexandru Solomon *Război pe calea undelor* capătă noi și profunde semnificații.

Dedicat postului de radio Europa Liberă și conflictului declarat cu Securitatea, filmul lui Alexandru Solomon încearcă și reușește să refacă profilul instituției considerate un dușman ireductibil de către regimul totalitar ceaușist.

Confuză încă, dar iremediabil complicată, istoria anilor comunismului este evocată în dialogurile purtate de autor cu supraviețuitorii postului de radio ce a semnalizat pentru milioane de români o rază de speranță, o cale spre adevăr și libertate.

Fără accente melodramatice, cineaștii schițează și tentativele Securității de a reduce la tăcere cele mai redutabile voci critice ale postului ce inițiasă, cu ocazia cutremurului din 1977, un incredibil pod peste Cortina de Fier.

Rând pe rând, Ioana Măgură Bernard, Monica Lovinescu, Nestor Rateș, Serban Orescu, Emil Hurzeanu sau Andrei Voi-

culescu reamintesc încercările multe reușite de eliminare morală și fizică ale redactorilor Europei Libere. De partea cealaltă a baricadei, Securitatea se alesese cu un complice de marcă, teroristul Carlos, care și amintește cu nostalgie în film de cadourile pe care i le făcea generalul Pleșiță, responsabil cu problema Eterul. Cineaștii apelează obiectiv și la memoriile martorilor situați de partea Securității și a ideologiei totalitare Dan Zamfirescu, Ilie Merce, ale căror mărturii nu duc deloc lipsă de ipocrizie și cinism, de altfel de așteptat de la asemenea figuri. Cu contribuții elocvente pentru atmosfera conflictului mai apar cunoscuții disidenți Doina Cornea și Vasile Paraschiv.

Mozaic bine stăpânit de dialoguri și realități incontestabile, *Război pe calea undelor* rămâne un incitant document istoric ce oferă perspective complementare asupra conflictului soldat cu morți misterioase, atentate eșuate, spectaculoase dezvoltări. Printre cele din urmă se numără și cunoscutele - azi - documente produse de un ilustru membru al lumii

Politica  
lui Bartleby

## LITTLE AMERICAS (noi tipuri de state pe piața mondială)

BOGDAN GHIU

**D** Pretutindeni, acolo unde intervine în lume, America crează mici „Americi”. Și unde nu intervine America? S-ar putea chiar spune, inventând un termen *ad-hoc*, că Statele Unite ale Americii se află într-o permanentă stare de intervenție. Starea firească instabilă a lumii (realitatea e instabilitatea însăși, altfel am muri de plictiseală și de entropie: oamenii sunt natural *ne-stăpâniți*, iar ne-stăpânirea este tocmai starea imediată, spontană, de libertate: a nu suporta stăpâni, a schimba tot timpul stăpânii) transformă lumea într-un permanent câmp mondial de intervenții: nimeni nu poate să miște în front (căci suntem în stare permanentă de război latent), că orice mișcare este imediat percepută de către singura supraputere a lumii, cum i se mai spune, în același timp ca prilej de dezordine și ca ocazie de intervenție, de reordonare. *A profita de dezordine pentru a crea dezordine*, pentru a im-

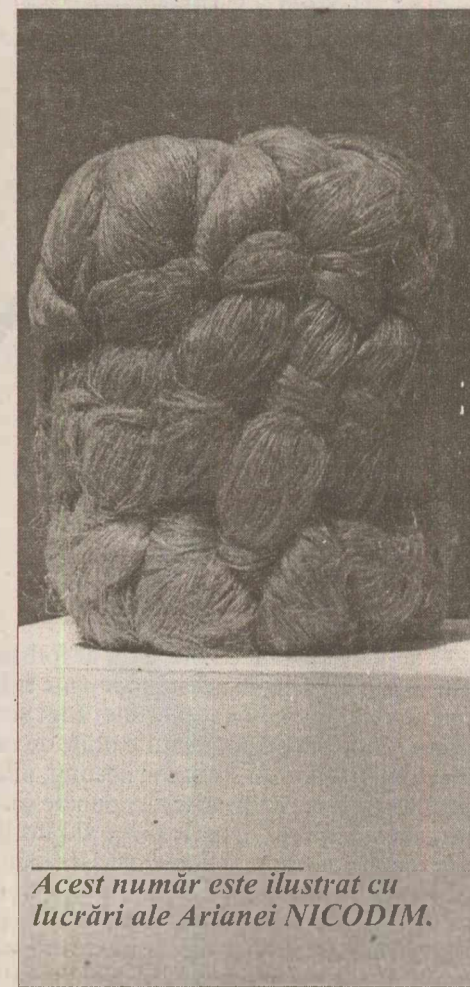
purte o altă dezordine, iată principala misiune mesianică a SUA, ca superstat al intervențiilor perpetue. *Feudalism global*: cine mișcă aduce atingere celui de-al „doilea corp al regelui”, ofensând personal și fizic Puterea, și atunci aceasta, repede, caută să-și „scarpine” trupul imens, coextensiv lumii. De fapt, faza în care ne aflăm este aceea a încercării supraputerii americane de a trece de la faza simbolică a dominației la faza ei materială, de realizare a simbolului. Harta puterii încearcă să acopere perfect teritoriile realității și nu poate să-o facă decât constrângându-le.

Modelul istoric, devenit tipar mental, de în-ființare a Americii este *secesiunea*. Ultima entitate, ultimul subiect juridic statal creat după acest model și după acest tipar mental este, evident, noul stat („eșuat” încă dinainte de a se naște) Kosovo. Se poate, chiar, spune că statalitatea devine un tip de produs de piață.

Când întreaga lume este concepută ca o imensă feudă, este firesc ca modelul „fractal” să fie cel al feudelor, al fărâmițării suveranităților, al *statelor-ghetouri*. Statalitatea devine un simplu gest reflex. Limita (ideală) spre care se tinde, care este vizată apare, astfel, ca fiind aceea a *individului-stat* în câmpul-feudă global(ă).

Sub presiunea *meta-individualismului federalist* american și pe fondul ezitării Uniunii Europene (care, nevrând să recurgă la formele de suveranitate ale trecutului, se dovedește incapabilă să inoveze, intrând în blocaj structural, căci nu se știe cât și, mai ales, dacă se poate inova în domeniul statalității și pe fondul deconstrucției obiective avansate a însuși conceptului general de suveranitate), pe harta lumii se lansează state așa cum ai lansa un nou produs de piață.

Apare un nou tip de stat: *statul-hipermarket*. Condiția lui de bază: să aibă



Acest număr este ilustrat cu lucrări ale Arianei NICODIM.

just atât teritoriu cât să poată cuprinde un hipermarket, cât să poată face loc unei implantări a hiper-pieței. Statalitatea a devenit, și ea, o operațiune de piață. A apărut, deci, *statul-infrastructură*, și atât. *Statul-suport*. Iar raportul dintre democrație și capitalism, din complicat și problematic, se simplifică vertiginos: capitalismul își subordonează democrația, aceasta devine un instrument în sprijinul pieței. Statul însuși, așa cum spuneam, devine o marfă, un produs de piață. Iar aceasta este, în sine, ultima noutate de pe o piață care nu mai trăiește decât din „noutate”.



## PLAGIATUL LA EL ACASĂ

## VERSO

Bilunarul cultural **Verso** apare editat de *Fundația pentru Studii Europene Ideea Europeană* de la Cluj care, desigur, nu are legătură cu fundația culturală *Ideea Europeană* de la București. **Verso** este condus de poetul Ion Mureșan și este organizat și ca o publicație a Universității Babeș Bolyai. Editorialul este o „cronică a ideilor” semnată de Andrei Marga, se discută mult pe teme universitare, una dintre ele fiind aceea a plagiatului în mediile academice. Michel Shafir ne asigură că, din cele 9652 de teze de doctorat din ultimii zece ani, peste 2000 sînt simple copii. Cea mai frumoasă pagină este „Lanțul poezilor”, unde apar versuri de Gabriel Chifu și Nichita Danilov. Multe articole de filosofie și sociologie dau revistei un aer cît se poate de grav și aulic.

## Citadela

În 32 de pagini format A3, revista inedită *Asociații a Scriitorilor de Nord Vest Satu Mare* publică note de lectură și recenzii, dar mai ales poezie. Mai bine de o treime dintre pagini sînt dedicate

unor grupaje de versuri ale unor autori în genereal puțin cunoscuți. Ei își află aici un loc de expunere pentru creațiile lor. Putem crede că **Poesis**, tradiționala și apreciată revistă din aceeași localitate, nu-i mai încapă. Membrii societății își iau interviuri unii altora: Aurel Pop are trei pagini de dialog școlăresc cu poetul Dumitru Țimerman, a cărui notorietate mai mult decît restrînsă nu îl împiedică să lucreze la a patra carte de versuri care se va numi *Poeme pentru primirea sufletului*. Multe ar fi de primenit, de pildă exprimări precum „Cultura adevărată, autentică este incoruptibilă și eternă”. Păi este! De aceea unii n-au acces niciodată la ea.

## Revista Argos

Numărul 31 – februarie 2008

A mai apărut un număr din revista virtuală **Argos** ([www.revistaargos.tk](http://www.revistaargos.tk)) și este al 31-lea. De o simplitate grafică franciscană, situl revistei e unul doar de conținut. Semnează autori de vârste și notorietăți diferite, de la venerabilul profesor Nicolae Mareș la tinerii poeți Nadina Lisnic, Andrei Fischhof, Florentina Ghiță.

Poezia nu e punctul forte al numărului – ea stîrnește un larg căscat. În schimb, recenziile, eseurile și cronicile de spectacol interesează. Contribuțiile lui Petru Flucerașu, Silviu Gongonea și ale bătrînului internaut Radu Ilarion Munteanu sînt de citit cu atenție. Ultimul e pe tot terenul: cronică de film, proză, eseu. Sumarul începe cu un pamflet foarte subțire, spre străvezie, al șefului redacției, Cosmin Dragoste, dar la final îl iertăm pentru consistența medie a revistei care este apreciabilă, peste a multor realizări pe hîrtie și mai cu pretenții. Ceva este totuși enervant: sumarul paginii frontale nu are indicații despre autori și natura rubricilor, doar titlul sibilinic al acestora – *Jurnal, Vitralii, Acuaerle, Dincolo de zid etc.*, încît trebuie să dai click pe toate pînă nimerești, din întîmplare, textul dorit. Intrați totuși pe site, nu-i timp pierdut.

*Post-scriptum:* Pentru că tot eram pe **Argos**, am dat un tur prin linkurile afișate acolo și am constatat că **EgoPHobia.ro**, una dintre cele mai fătoase și mai substanțiale reviste electronice de cultură, pare să-și fi dat obștescul sfîrșit, ultimul număr, 16, fiind din iulie 2007. Păcat, poate se resuscită.

## Nordlitera

<http://www.nordlitera.ro>

Ar fi o gravă eroare să confundăm portalul **Nordlitera.ro** cu revista **Nord Literar** care apare la Baia Mare. Mărci înregistrate amîndouă, paronimia poate să supere ambele părți. **Nordlitera.ro** este un portal cultural de tip bazar și mai puțin o revistă, informația e stocată din mers și rămîne. Știrile sînt proaspete și se referă la zona Sucevei, e clar că autorii sînt de acolo, dar există multe recenzii la volume de actualitate și chiar beletristică postată la secțiunea dedicată ei. Din 2002, vreo două milioane de vizitatori au intrat pe **Nordlitera.ro**. Față de portalul-fanion de specialitate, am numit, sper că este evident, **litenet.ro**, **Nordlitera.ro** nu poate emite pretenții, în primul rînd prin calitatea conținutului, dar nici prin organizare. Totuși, meritele sale nu sînt puține, cu precizarea că necesitatea unei perfecționări de structură strigă din pagină. Dezordinea iese din monitor și-l ia de cap pe utilizator. Așa o fi moda pe la Suceava, dar la noi timpul e scump. (*Hipo*)

## ADIO ȘI N-AM CUVINTE!

## Contre-pied

## GELU NEGREA

**D**Ca orice român, ca orice fiu al fotbalului țării sale, am sperat și eu că, în aceste momente solemne de început de retur, campionatul primei Ligi se va relansa viguros, conform cu declarațiile pline de conținut ideatic ale diriguitorilor săi știuți sau neștiuți, aflați în mijlocul, pe marginea ori în diferite alte puncte cardinale ale sferei „fenomenului”, cum le place slujitorilor lui de diferite ranguri să alinte drăconvenia asta ludică și, de acum, bi-săptămînală, pen'că avem în față un sezon încărcat ca agenda de lucru a parlamentarului român mediu. Ași, ți-ai găsit! Nici n-a apucat bine să purceadă la drum că s-a și încheiat: gata, aleluia, adio și n-am cuvinte, aur, smîrnă și tîmăie scrie pe el cu litere de tipar ca să poată citi orice intelectual cu muncă de răspundere la club și gimnaziul absolvit la cursul de zi! După prima rundă scaldată de soarele primăvăratice ce înmiresma gândurile optimiste ale lui Copos și Becali, CFR-ul le-a tăiat scurt macaroana iluziilor și poate deja să afișeze pe poarta stadionului din Gruia un duplicat al dantescului „*lasciate ogni speranza voi ch'entrate*”. Andone – care îl rătăcește pe Trică în multicolora sa distribuție internațională probabil ca să mai aibă și el cu cine schimba o vorbă în limba maternă timp de o oră și jumătate – a făcut instrucție cu trupa de naivi a lui Mititelu și Napoli, descălțându-i drastic și fără remușcări pe, scuzați expresia, universitarii craioveni care au etalat, totuși, cel mai frumos fotbal pe care l-am văzut eu în ultima vreme la o echipă alintată măr cu 4-1! De acum, feroviarul mai pot pierde titlul doar dacă își pun cătușe de îngâmfare la mâini și lanțuri de suficiență la picioare. Sau, mă rog, dacă se retrag din campionat. Dar nici în atare condiții n-au foarte multe șanse pentru

că, vigilente, Steaua, Dinamo și Rapid stau de veghe în lanul de secară al mediocrității cu ifose și îi împing fără milă de la spate către Liga Campionilor. Așa, ca să-i învețe minte! Cei trei granzi de Dâmbovița sunt atât de decizi să-i umilească pe clujeni trimițându-i direct în grupe alături de Milan, Real Madrid, Manchester sau Arsenal încît nu precupețesc nimic întru atingerea nobilului scop. Și ca să vedeți ce înseamnă niște oameni cu adevărat hotărâți, vă amintesc că giuleștenii (în ultimul meci) și steliștii (în tur) au fost singurele formații din prima ligă în fața cărora a câștigat lanterna roșie a clasamentului, U Cluj, noua echipă a păcii (așa se numeau odinioară ăia care nu băteau pe nimeni...).

Distractiv este faptul divers că, după ce toată lumea a scăpat de grija titlului, nici măcar la locul al doilea nu e cine știe ce înghesuială. Unirea Urziceni clamează pe toate drumurile prin reprezentanții săi că n-are față de așa ceva și, ca să ne convingă, o pune de-un egal pe teren propriu cu Oțelul Galați. Dinamo face o vehementă concurență neloială Stelei în disputa pentru cel mai penibil fotbal practicat în Liga I, Rapidulețul rămîne eternul cuibușor de nebunii pe care-l știm, iar Timișoara abia așteaptă un moment propice să dea cu băta-n baltă la Mioveni, la Văscăuți sau la Constanța. Și dacă ei nu, atunci cine? Și dacă nu acum, atunci când?

Pe cale de consecință, cum zic juriștii, singura consolare a microbistului mioritic rămîne nădejdea într-o evoluție meritorie a Naționalei la turneul final al Campionatului European din vară, cu toate că prestațiile unora dintre selecționabilii interni sunt de natură a-l determina pe orice suporter să-și dea palme cu cram-



ponul și să se mîngăie pe fizionomic cu glaspați. Bănel Nicoliță a devenit spaima portarilor propriei echipe, Dică doarme-n bocanci și visează de doi ani cum a greșit când a dat golul de la Kiev, Bratu se pregătește intens pentru K1 sîrînd la beregata adversarilor ca mardeiașul de cartier și nici Dorin Goian nu se simte prea bine dacă nu comite măcar două-trei faulturi de cartonaș bicolor pe meci. Iar cum o nenorocire nu vine niciodată singură, la jalea de pe gazoane mai contribuie, cu micile lor posibilități, și niscăi arbitri cu alură de condamnați la locul de muncă pentru crime împotriva regulamentului.

Bref, trăim agonie, dar ne înveșmîntăm în himere: și mâine-i o zi...



# FIECARE MATERIAL ARE MISTERUL ȘI FRUMUSEȚEA LUMII

(urmare din pag. 16)

**I.M.:** Din ce în ce mai mult, artistul Renașterii este reinventat.

**A.N.:** Artele vizuale se întâlnesc, și asta mi se pare absolut normal și perfect respirabil. Această senzație de comunicare este benefică. Dacă te întâlnești cu ceilalți, pe aceeași lungime de undă, și au aceeași atitudine cu tine sau, cum se spune în radio, te întâlnești pe aceeași frecvență, întotdeauna va fi comunicare.

**I.M.:** Citiți ce scriu criticii de artă?

**A.N.:** Nu în mod special, dar, când am posibilitatea, ascult și citesc. Mă interesează, în schimb, expoziții, cataloage, filme, concerte și tot ce este transmis în direct ca artă, pentru care simt o provocare constantă.

**I.M.:** La expoziția din 2007, de la Galeria „Dialog”, m-a impresionat tocmai această curgere de limbaj, murmurele obiectelor, ritmul culorilor și coerența dialogului. E dificilă însă aranjarea lor într-un spațiu. Nu așa stau lucrurile cu pictura.

**A.N.:** Ciucurencu spunea elevilor lui: „Măi băiete, fă tu lucrarea, ființă un cui se găsește”. Dacă ajungi să dai viață la ceea ce faci, pentru tine, pentru năzuința ta, pentru a te confrunta cu ideile tale, ea își găsește și spațiu.

**I.M.:** Trăiți într-o continuă narațiune?

**A.N.:** Nu știu cu precizie de la ce plec. Nicodim îmi cerea întotdeauna să-i povestesc care este punctul de pornire, ce vreau să fac, înainte de a face. Eu îi spuneam că lucrul ăsta îți vine în timp ce-ți înmoi mâinile în lut, sau în culori, sau atingi hârtia, și el ajunge să fie uneori altceva decât am îndrăznit sau ne-am imaginat. Se plămuieste și lucrând treptat, nu numai cu program.

Îmi răspundea că asta este „un lucru artizanal”. „Trebuie să fii mai legată de concept și să realizezi un anume plan”. Lucrurile, în ce mă privește, se împletesc, pentru că n-am ajuns la ceea ce mă mulțumească pe deplin și de fiecare dată reiau de unde am întrerupt. De câștigat, câștig bucătică cu bucătică cele câteva sensuri spre care merg, și, când mă rătăcesc și fac o pauză cum spuneam, iau totul de unde m-am oprit. Mai din trecut sau de mai aproape. Cum mi se întâmplă...

**I.M.:** S-au tulburat niște lucruri după '90 în opera dumneavoastră?

**A.N.:** Nu, n-am resimțit nimic. Trăind mulți ani în Franța, am fost în alt spațiu, ca să spun așa. Chiar dacă acolo eram români și în țară eram catalogați ca „venind dinafară” și nemaștiind prea bine realitățile, eu personal am trăit ca într-un cocon, pentru că Nicodim era cel care dădea piept cu lumea, cu greutățile, cu critica, cu colegii de breaslă... Eu eram ocrotită și ținută departe de multe neplăceri. Nicodim a fost pentru mine un scut în spatele căruia am putut să am mai multă liniște și mai mult confort.

**I.M.:** De ce n-ați făcut totuși niciodată tapiserie clasică, la războiul de țesut?

**A.N.:** Acum, că-mi puneți întrebarea, încep să mi-o pun și eu. Nu pentru că nu m-a atras, dar volumul are pentru mine mare importanță, mi se pare că fiecare se pune în valoare cu legile lui, în felul lui și tot timpul am simțit asta ca o provocare și o curiozitate, ca să văd ce pot face... Tapiseria este o intervenție potolită și de un respiro mai lent. Îmi place să intervin mai direct...

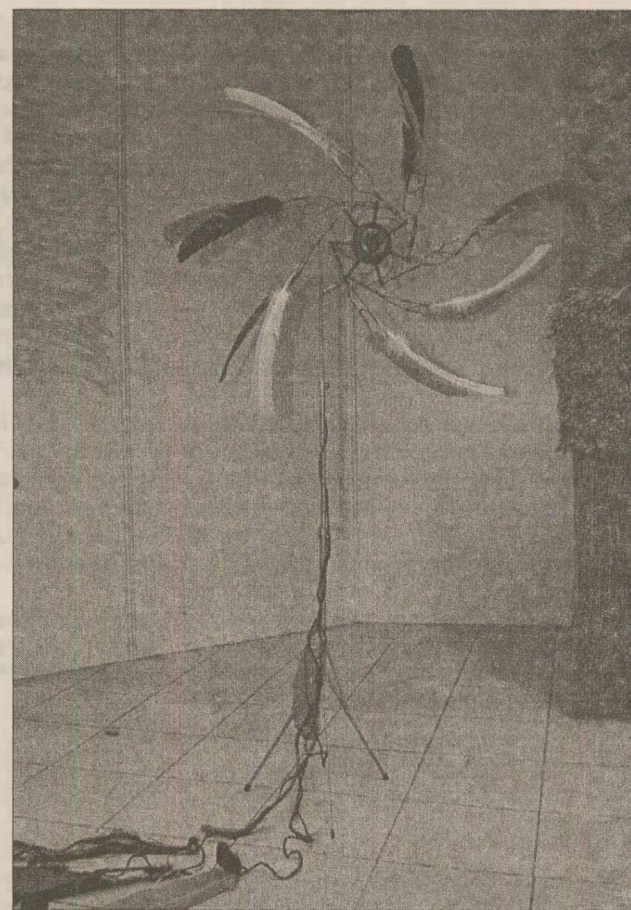
**I.M.:** Totuși, nu este mai perisabil ceea ce faceți?

**A.N.:** Asta îmi spunea și Nicodim: „Ariana, trebuie să te gândești să mai faci și ceva mai durabil”. Această perisabilitate mi se pare aproape ca o lege. Accept perisabilitatea. Dacă am atins un nivel, e alta să fii poet acuma, dar disipat, în lumină, pentru mine e o satisfacție. Nu am această posesiune a lucrului și nici nevoia de-a-mi imprima numele.

**I.M.:** Ce materiale vă plac cel mai mult?

**A.N.:** Toate materialele naturale, dar lucrez cu plăcere și cu cele din fibre sintetice. Fiecare material are misterul și frumusețea lumii.

**I.M.:** Cum ați trăit, ca artist, alături de Ion Nicodim, unul din cei mai importanți pictori din ultimele decenii?



**A.N.:** Într-o continuă frământare. Nicodim nu era un om comod, era un om care ardea în fața ta și, chiar de multe ori, m-am revoltat și îi spuneam că n-ar fi trebuit să se însoare și să aibă copil. Trebuia să-ți vezi numai de creația ta, îi spuneam. Adesea eram pusă în fața unor stări limită. A fost foarte greu. Am spus că eram „la adăpost”, lângă el, fiindcă nu eram eu în prima linie. Asta nu însemna că era o continuă armonie în casă.

**I.M.:** În cuplurile de artiști, invariabil unul este cel sacrificat. Numai așa se creează acel echilibru, aceea „platoșă” de care vorbești mai înainte.

Cu câtă modestie vorbește Silvia Radu, un mare artist, despre sine, când vine vorba de Vasile Gorduz! Întotdeauna îl așază cu mult înaintea ei. „Învinge” oare cel mai egoist?

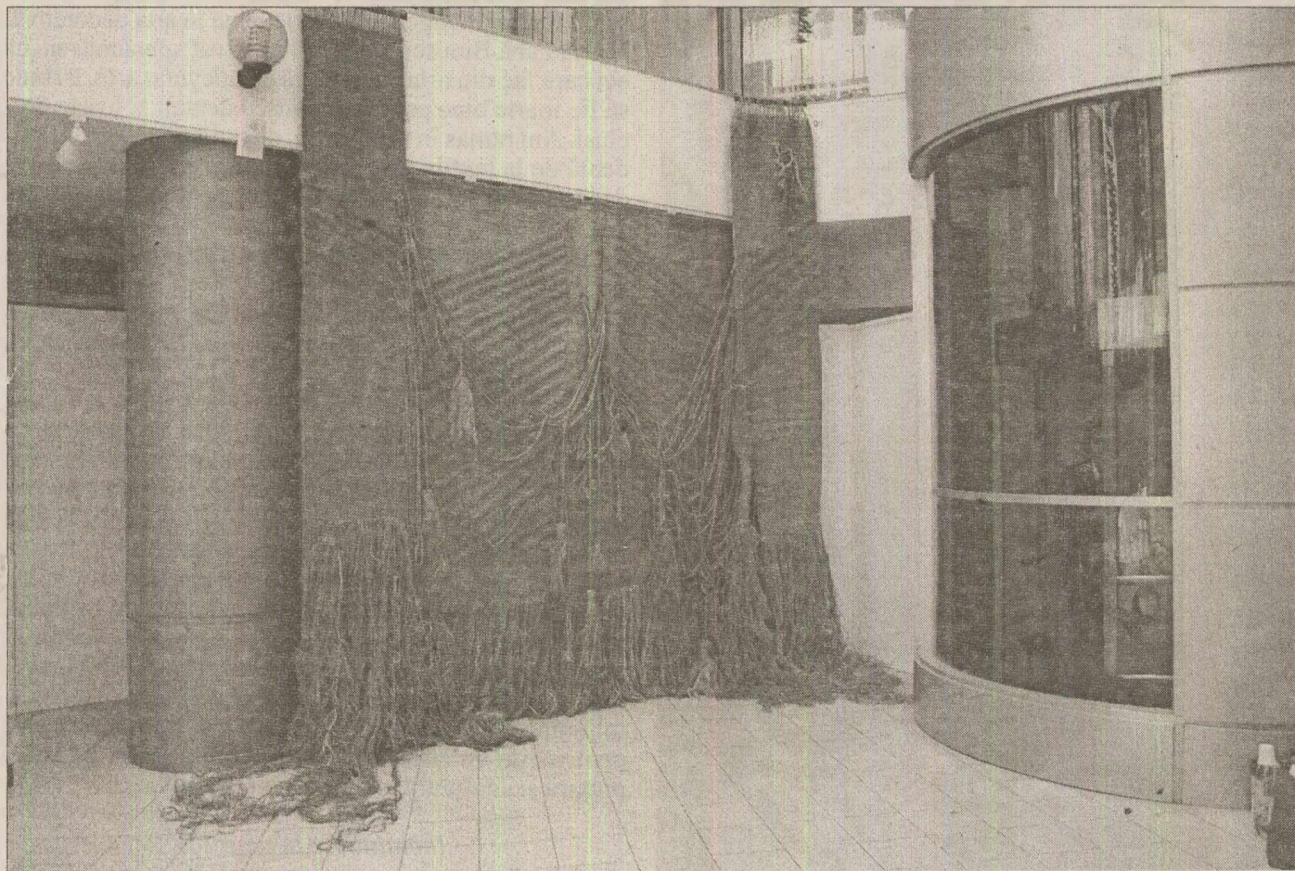
**A.N.:** Nu neapărat, ci cel mai tare. Cred totuși că ne-am influențat amândoi. Și a recunoscut asta. Însă, ce-i drept, eu am luat mult mai mult de la el. Dar, cum spuneți, unul este într-o oarecare defensivă.

**I.M.:** Ați avut expoziții comune?

**A.N.:** Prima a fost în 2003, la Mogoșoaia. Era în programul nostru să nu expunem niciodată împreună. Pe urmă, tot el a hotărât să rupem acest legământ.

**I.M.:** Mai aveți atelierul de la Paris?

**A.N.:** Da, locuiesc fiica mea și soțul ei acolo, dar, bineînțeles, acum nu mai are nimic din atmosfera de atelier din perioada în care Nicodim lucra. În ultimele zile ale lui, atelierul își recăpătase funcția lui de atelier, pe masă erau uneltele obișnuite de pictură, culori, pânze sprijinite de perete... După plecarea lui definitivă... Acum, ne vom ocupa de o expoziție postumă pe care și-o dorea foarte mult... Am găsit notate amănunțite în privința ei. Probabil, acum, în 2008, o vom deschide. Ceea ce pot dezvălui este, că va fi la Galeria Curtea Veche. Era dorința lui.





Cu artista plastică **ARIANA NICODIM**

## **FIECARE MATERIAL ARE MISTERUL ȘI FRUMUSEȚEA LUMII**

**IOLANDA MALAMEN**

Artistă complexă, neîncadrabilă într-un tipar vizual perimat, Ariana Nicodim a dus peste tot în lume împletirile și rostirile materialelor ei, umplând și desfătând aerul sălilor de expunere cu o uimitoare și rară luxurie de narațiuni. A plămădi cu o rară fervoare imaginativă, din cele mai neașteptate materiale, lumi și volume care vorbesc și respiră într-o armonie intensă și dau dimensiunea unei ceremonii fantastice, este un fapt remarcabil de introspecție vitală și genuină a universului. Pene, în, lână, lemn, hârtie (splendidele scoici ce au un freamăt pur), metal, pânză, semințe, sticlă, ceară, fibră textilă, sisal, iată (pre)textele materiale pe care artista le întrețese, le combină cromatic, le învoburează, le induce o stare de contemplație, le face să zboare, le dă energii profetice, le așază într-un sistem de valori în care privitorul experimentează uimirea și înflorarea. Reflecțiile asupra straturilor vechi, tradiționale, sunt ca niște pagini redescoperite și reinterpretate. De la miniatura textilă, cu „Semne“ și „Capiteluri“ carnoase, și penele suspendate într-un vârtej înaripat ca niște adieri, la ampla întrupare a „Scării îngerilor“, (sisal, fibră textilă), raportare cosmică și obsesie tulburătoare de atingere a intangibilului, raportul obiect-lingvaj capătă sub harul Arianei Nicodim o germinare exploziv-unduioasă.

Volumele se închid în sine sau se revarsă, fibrele materiei palpitând delicat și muzical. Ariana Nicodim își construiește meșteșugul pe abilitate și încântare simfonică, aducând fiecărei părțicele lucrute un flux mirabil, amintiri (in)tangibile, voluptăți mirifice și rostiri tainice.

„Pământul“, (haute lisse și sisal) ocupă un spațiu important, în fundalul expoziției, element greu, palpabil, veghetor și născător de viață. „Scările îngeresti galbene“, (pene, sfoară, lemn, hârtie, metal), „împănate“ și luminate de zbaterea culorii concentreză miticul și fabulosul în alcătuirea lor fragilă.

Ariana Nicodim este un artist care nu experimentează prin soluții sui-generis, ci inovează, se implică, demonstrează și alcătuiește, simțind dulcea povară a lucrului și bucurându-se de ea.



**I.M.:** Ați fost o promoție bună, cu reușite în timp...

**A.N.:** Și mai bună a fost cea din care face parte Ion Nicodim. Ne despărțeau câțiva ani. Au intrat la admitere mulți, dar pe parcurs s-a făcut o cernere și au rămas cei mai buni.

**I.M.:** L-au avut pe Ciucurencu, și asta nu-i puțin lucru.

**A.N.:** Ciucurencu a văzut la un moment dat o „colectivă“ de-a noastră și a remarcat ceea ce aveam eu expus. Interesându-se și aflând că sunt la secția de tapiserie, și-a exprimat nedumerirea că nu sunt la pictură. Dacă aș fi aflat atunci, imediat, despre aprecierile lui Ciucurencu, firește, aș fi părăsit degrabă textilele, mai ales că se putea face asta. De altfel, unii dintre colegii mei s-au transferat la alte secții. S-a plecat la pictură, la scenografie... Pe mine m-a câștigat o profesoare foarte inteligentă și foarte bună în arta decorativă: Maria Pană Buiescu, care m-a motivat spunându-mi că cei care fac din arta decorativă cu adevărat artă, trebuie să fie foarte bine pregătiți, foarte talentați și foarte deschiși. Am rămas în ultimul an, de dragul ei, singura studentă de la textile. Profesorii ajunseseră să mă întrebe dacă mă prezint la ore, ca nu cumva să vină degeaba.

**I.M.:** Construcțiile n-au pierdut un mare inginer, în schimb au câștigat un Artist!

*Ariana Nicodim, sunteți un căutător și un inventator permanent de limbaj. Au Artele Decorative atâta generozitate?*

**A.N.:** Absolut! Sunt extraordinar de generoase. Aveți dreptate când spuneți că sunt un căutător permanent de limbaj, dar... nu găsesc întotdeauna miezul acestui limbaj și pentru că nu lucrez foarte ușor; simt însă o nevoie continuă de-a transforma, nu numai în imagine, ci și în obiect. Pictura mă atrage foarte mult, dar, în același timp, diluarea ei până la ajunge o petală sau o frunză, desenul, picturile de pe piatră, contururi abia schițate, toate acestea mă fascinează. Decorarea obiectelor o fac artizanii, dar creatorii fac însuși obiectul, conceptul, visul. Limita este însă subțire și poate pentru asta un artist cum e Nicodim a făcut, pe lângă pictură și sculptură, și tapiserie și colaj...

(continuare în pag. 15)

**Iolanda Malamen:** Ariana Nicodim, v-aș ruga pentru început să vorbiți despre o zonă din artele vizuale mai puțin cunoscută publicului și mai puțin în atenția criticii: decorativul și, bineînțeles, în mod special, tapiseria.

**Ariana Nicodim:** Este amuzant faptul că, deși mi se pune adesea eticheta de „tapisereasă“, eu n-am făcut niciodată tapiserie clasică.

În copilăria mea îndepărtată, din Oltenia, eram fascinată de strigături, de obiceiurile de nuntă, de convoaiele sărbătorești care treceau prin fața caselor...

**I.M.:** Erau manifestări populare legate și de culori vii, spectaculoase...

**A.N.:** Bineînțeles, toate miturile și poveștile oamenilor simpli de la țară din Oltenia, cu moroi, strigoi, întâmplări cu Necuratul, despre multe lucruri din această lume fabuloasă care ne aparține. Aveam înclinații literare, dar tatăl meu mi-a spus că nu e o perioadă bună pentru libertate și sinceritate în scris, totul fiind politizat și supravegheat. Am vrut să fac arhitectură, dar,

neavând „dosar“ bun, n-am putut să mă înscriu nici măcar la examenul de admitere și, aproape printr-o întâmplare, am ajuns la Arte Plastice. Un profesor care-mi văzuse niște desene, într-o Tabără de pionieri, și mi le aprecia, întâlnit întâmplător după o perioadă de timp, a fost cel care m-a orientat către această facultate. Dacă nu l-aș fi întâlnit la momentul respectiv, urmam cu siguranță Facultatea de Construcții.

Am reușit, nu în ordinea mediilor, pentru că nu aveam la desen o pregătire îndelungată și susținută; am câștigat în schimb foarte mult ca notare, în privința culorii. Aveam un simț special și pictorul Lowendal, care mi-a fost profesor, era mândru că are „o studentă extraordinară de dotată la culoare“ și, că... (spunea cu mult umor) „de la Epoca de Piatră nu s-a găsit așa ceva“.

**I.M.:** Lowendal a fost el însuși un pictor foarte bun. A pictat mult lumea satului...

**A.N.:** Era un desenator desăvârșit și ne vorbea despre artă ca un vrăjitor. Noi, studenții din anul I, îl ascultam cu răsuflarea tăiată.

